

ULUSLARARASI KIBRIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM-ÖĞRETİM VE ARAŞTIRMA
ENSTİTÜSÜ

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

YUSUF ATILGAN’IN “ANAYURT OTELİ” ADLI
ROMANINDA İŞLEVLERİ AÇISINDAN SIFATLAR

(Yüksek Lisans Tezi)

Çiğdem GÜNEYİK

Lefkoşa-2020

ULUSLARARASI KIBRIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM-ÖĞRETİM VE ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

**YUSUF ATILGAN'IN “ANAYURT OTELİ” ADLI
ROMANINDA İŞLEVLERİ AÇISINDAN SIFATLAR**

(Yüksek Lisans Tezi)

Çiğdem GÜNEYİK

Danışman
Doç. Dr. Gürkan GÜMÜŞATAM

Lefkoşa-2020

Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Araştırma Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Yüksek Lisans Programı

TEZ ONAY SAYFASI

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda, 21706786 numaralı, Çiğdem Güneyik'in hazırladığı "Yusuf Atılğan'ın Anayurt Otelinde İşlevleri Açısından Sıfatlar" konulu Yüksek Lisans tezi ile ilgili savunması yapılmış ve adayın çalışmasının jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunmuş ve Türk Dili ve Edebiyatı Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 28/01/2020

Jüri üyeleri

İmza

1) Doç. Dr. Gürkan Gümüşatam

.....

2) Doç. Dr. Hatice KAYHAN

.....

3) Yrd. Doç. Dr. Mihrican AYLANÇ

.....

Prof. Dr. Tahir ÇELİK

Enstitü Müdürü

Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Araştırma Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Yüksek Lisans Programı

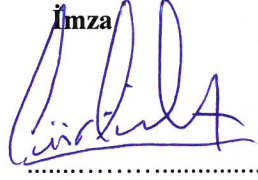
TEZ ONAY SAYFASI

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda, 21706786 numaralı, Çiğdem Güneyik'in hazırladığı "Yusuf Atılgan'ın Anayurt Oteli'nde İşlevleri Açısından Sıfatlar" konulu Yüksek Lisans tezi ile ilgili savunması yapılmış ve adayın çalışmasının jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunmuş ve Türk Dili ve Edebiyatı Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

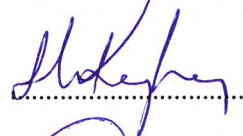
Tez Savunma Tarihi:

Jüri üyeleri

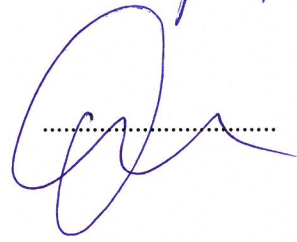
1) Doç. Dr. Gürkan GÜMÜŞATAM

İmza

2) Doç. Dr. Hatice KAYHAN

3) Yrd. Doç. Dr. Mihrican AYLANÇ

Prof. Dr. Tahir ÇELİK

Enstitü Müdürü

Beyanname

Ad ve Soyad: ıędem Güneyik

Tezin başlığı: Yusuf Atılgan'ın "Anayurt Otelı" Adlı Romanında İşlevleri Açısından Sıfatlar

Danışman(lar): Doç. Dr. Gürkan Gmřatam

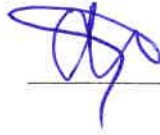
Yıl: 2020

Yukarıda başlığı verilen ve tarafımca kaleme alınan bu tez çalışması içerisinde verilen tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik davranışlara uygun olarak elde ettiğimi ve sunduğumu; bu çalışmaya özgün olmayan ve başka kaynaklardan aldığım bilgileri, akademik kuralların ve etik davranışların gerektirdiği şekilde, metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi beyan ederim.

Bu tez çalışmasının; Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim, ęretim ve Araştırma Enstitüsü tarafından saklanması ya da elektronik olarak sunulmasına izin veriyorum.

Tarih: 28/02/2020

İmza:

TEŞEKKÜR

Lisans ve yüksek lisans hayatım boyunca bilgilerinden yararlanırken göstermiş oldukları hoşgörü ve sabırla, bize hissettirmiş oldukları bir aile sevgisiyle bizi eğiten ve geliştiren başta Doç. Dr. Gürkan Gümüştam olmak üzere, babacan tavırlarıyla kalpleri fetheden Sayın Prof. Dr. Metin Karadağ'a ve tüm Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı ailesi üyelerinden Yrd. Doç. Mihrican Aylanç'a ve Dr. Gülden Sarı'ya sonsuz teşekkür ederim. Her koşulda benim arkamda olan desteklerini esirgemeyen aileme teşekkür ederim.

ÖZ

Bir ulusu meydana getiren en önemli unsurlardan biri olan dil, toplum hayatında önemli bir yere sahiptir. İnsanlar arasındaki en etkili iletişim aracıdır. Türkçe, pek çok dünya dilleri arasında daha eski bir dildir. Yapısı bakımından Eklemeli; Kökeni bakımından Altay Dil Ailesine mensup bir dildir. İsimlerin önüne getirilerek onlara renk, şekil, durum vb. yönlerden niteleyen ve belirten sıfatlar Türkçenin hemen hemen her döneminde sıklıkla kullanılmıştır. Bizim varlıkları daha iyi tanımamızı sağlaması doğrultusunda sıfatlar Türkçede önemli bir yere sahiptir. Bizim varlıkları daha iyi tanımamızı sağlaması doğrultusunda sıfatlar Türkçede işlevsellik açısından önemli bir yere sahiptir. Sıfatlar açık ve daha net bir anlatımı sağlayan gerek kullanımı gerekse çeşitlilik bakımından Türkçede kullanım alanı yaygın olan sözlerdir.

Çalışmanın amacı incelediğimiz eserdeki sıfatları belirlemek ve işlevleri açısından değerlendirmektir. Sıfatların işlevselliğini araştıran bu çalışma Yusuf Atılgan'ın Anayurt Otelı adlı romanında geçen sıfatları tarayarak yapılmıştır. Tezin birinci bölümünde Türk dilcilerinin sıfatlar konusundaki yaklaşımlarına değinerek sıfat türünün ne olduğuna ilişkin birtakım sıfatlarla ilgili genel bilgiler verilerek ikinci bölüme geçilmiştir. Tezin inceleme bölümünde Anayurt Otelı adlı bir romanda geçen sıfatların yapı ve görev olarak iki şekilde analizi yapılmıştır. Yapısal incelemede, yapısal dilbilim çerçevesinde sıfatların basit, türemiş ve birleşik yapıları romandan tespit edilen sıfat örnekleri kullanım şekillerine göre belirlenmiştir. Taranan eserde görevleri bakımından sıfatları, niteleme ve belirtme sıfatları şeklinde iki ana başlık altında incelenmiştir. Tezin üçüncü bölümde ise sıfatlarda işlev kaymaları konusuna yer verilmiştir.

Çalışma, İşlevsel dilbilim doğrultusundan hareket edilerek edebi eserler üzerinde yapılan taramalar değişik sonuçlara götürecektir. Yapılan bu çalışmada bugüne kadar sıfatlar özelinden incelenmemiş olan Anayurt Otelı adlı romanın sıfatlar üzerinden filolojik bir tahlili yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sıfat; sözcük türü, işlevsel dilbilim, yapı, anlam

ABSTRACT

Language, which is one of the most important elements that create a nation, has a significant place in society. It is the most effective communication tool among people. Among many languages in the world, Turkish is an older language. In terms of structure, it's an agglutinative language. In terms of origin, it belongs to Altaic Language Family. Adjectives describe and specify the words they come before by colour, shape, condition etc. and they have been used widely in Turkish language in almost every period.

The aim of the study is to identify and evaluate the functions of the adjectives in the novel we are working on. This study, which researches the functionality of adjectives, is conducted by scanning the adjectives in Yusuf Atılgan's novel *Anayurt Oteli*. In the first part of the study, by referring to the approaches of Turkish linguists, a general information is given about adjectives and adjective types. Then, the second part begins. In the analysis part of the study, adjectives in the novel are examined in terms of structure and function. In structural analysis; simple, derivative and compound adjectives are determined according to their usage pattern in the novel within the frame of structural linguistics. In the scanned novel, adjectives are examined in terms of their functions and it is discussed under two main titles as descriptive adjectives and demonstrative adjectives. In the third part of the work, function shift is discussed.

Based on functional linguistics, this study will lead to different conclusions by scanning literary works. In this study; a philological analysis of the novel *Anayurt Oteli*, which has not been studied particularly for adjectives, is conducted via adjectives.

Keywords: Adjective, structure, semantics

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
1.BÖLÜM: GİRİŞ	
1.1 Tezin Konusu	1
1.2. Çalışmanın Amacı.....	1
1.3.Çalışmanın Önemi.....	1
1.4. Metodoloji.....	1
1.5. Türkçede Sıfatlar ve Sıfat Türünün Sınırı.....	2
1.6. İşlevsel Dilbilim, Sözcük Türü Tabanı ve Söz Dizimi İlişkileri.....	5
1.7.Sıfatların Tasnifi.....	6
1.7.1.Kökenlerine (Kaynaklarına) Göre Sıfatlar.....	6
1.7.2.Yapılarına Göre Sıfatlar.....	8
1.7.3.İşlevlerine Göre Sıfatlar.....	9
1.7.4.Sıfat Tamlamaları.....	10
1.7.5.Sıfat-Fiil Ekleri.....	10
1.7.6. Pekiştirme Sıfatları.....	11
1.7.7 Sıfatlarda Küçültme.....	13
1.7.8. Sıfatlarda Karşılaştırma.....	13
1.8.Yusuf Atılgan'ın Hayat.....	15
1.9.Anayurt Otel Roman Özet.....	15

2.BÖLÜM: İNCELEME

2.1.Anayurt Oteli Adlı Romanda Yapılarına Göre Sıfatlar.....16

2.1.1.Basit Sıfatlar.....17

2.1.1.1. Tek Sesten Oluşan Basit Sıfatlar.....17

2.1.1.2. Ünlü+Ünsüzden Oluşan Basit Sıfatlar.....17

2.1.1.3. Ünsüz+Ünlü Sesten Oluşan Basit Sıfatlar.....17

2.1.1.4. Ünlü+Ünsüz+Ünsüz Sesten Oluşan Basit Sıfatlar.....18

2.1.1.5. Ünsüz+Ünlü+Ünsüz Sesten Oluşan Basit Sıfatlar 18

2.1.1.6.Ünlü+Ünsüz+Ünlü Seslerden Oluşan Basit Sıfatlar.....19

2.1.1.7.Dört ve Daha Fazla Sesten Oluşan Basit Sıfatlar.....19

2.1.2.Türemiş Sıfatlar 20

2.1.2.1Addan Sıfat Türeten Eklerle Türeyen Sıfatlar... 20

2.1.2.1.1.+II / + IU:..... 20

2.1.2.1.2.+IIk/+IUk: 22

2.1.2.1.3.+CI / +CU: 22

2.1.2.1.4.+sIz / +sÜz: 22

2.1.2.1.5. +Cık / +Cuk:..... 23

2.1.2.1.6. +(I)msI / +(I)msU:..... 23

2.1.2.1.7. +şIn: 23

2.1.2.1.8. +mAn: 24

2.1.2.1.9 .-Ar / -şAr:	24
2.1.2.1.10. +(I)ncI / +(U)ncU:	24
2.1.2.1.11. +CA:.....	25
2.1.2.2.Fiilden Sıfat Türeten Eklerle Türeyen Sıfatlar.....	25
2.1.2.2.1.Fiilden Kalıcı Sıfatlar Türeten Eklerle Oluşan Sıfatlar.....	25
2.1.2.2.2.1.1. -(I)k / -(U)k:.....	25
2.1.2.2.2.1.2-GAn:.....	26
2.1.2.2.2.1.3.-GIn / -GUn:.....	26
2.1.2.2.2.1.4.-mA.....	27
2.1.2.2.2.Fiilden Geçici Sıfatlar Türeten Ekler (Sıfat-fiil Ekleri).....	27
2.1.2.2.2.1. -Dık / -DUk:.....	27
2.1.2.2.2.2. -mİş / -mUş:.....	28
2.1.2.2.2.3. -An:.....	29
2.1.2.2.2.4. -mAz:.....	29
2.1.2.2.2.5. -AcAk:.....	29
2.1.3.Birleşik Sıfatlar.....	29
2.1.3.1.Kaynamış Birleşik Sıfatlar.....	30
2.1.3.2.Kurallı Birleşik Sıfatlar.....	31
2.2. Anayurt Oteli Adlı Romanda Görevleri Bakımından Sıfatlar.....	32
2.2.1.Niteleme Sıfatları.....	33
2.2.1.1.Renk Bildirimi Yapan Sıfatlar... ..	33
2.2.1.2.Varlıkların Soyut Niteliklerini Bildiren Sıfatlar.....	34
2.2.1.3.Varlıkların Dış Görünüşlerini, Bedensel Veya Fiziksel Özelliklerini Niteleyen Sıfatlar.....	35

2.2.1.4. Mekânda ve Zamanda Mesafe Niteliği Bildiren Sıfatlar.....	37
2.2.1.5. Varlıkların Duyu Organları İle Algılanan Niteliklerini Bildiren Sıfatlar.....	37
2.2.1.6. Bir Nesneni Yapıldığı Maddeyi Gösteren Sıfatlar.....	38
2.2.1.7. Ada Herhangi Bir Özelliğe Sahip Olma Niteliği Katan Sıfatlar.....	39
2.2.1.8. Kişilerin Fiziki Özelliklerini Niteleyen Sıfatlar.....	40
2.2.1.9. Kişilerde Alışkanlığı, Nesnelerde Belirgin Özelliği Gösteren Sıfatlar.....	41
2.2.1.10. Bir Varlık Veya Nesnede Bir Niteliğin Eksikliğini Gösteren Sıfatlar.....	41
2.2.1.11. Bir Niteliğin Varlıkta Yoğun Olduğunu Bildiren Sıfatla....	41
2.2.1.11. Bir Tarzı Ve Adların Yapılış Özelliğini Bildiren Sıfatlar..	41
2.2.1.12. Adlara Anlamca Bir Bildirme Ve Pekiştirme Özelliği Katan Sıfatlar.....	41
2.2.1.13. Geçmiş Zaman Gösterenler.....	42
2.2.1.14. Geniş Zaman Gösterenler	42
2.2.1.15. Gelecek Zaman Gösterenler	42
2.2.2. Belirtme Sıfatları	43
2.2.2.1. Sayı Sıfatları.....	43
2.2.2.1.1. Asıl Sayı Sıfatları	44
2.2.2.1.2. Sıra Sayı Sıfatları.....	45
2.2.2.1.3. Kesir Sayı Sıfatları.....	47
2.2.2.1.4. Topluluk Sayı Sıfatları... ..	47
2.2.2.1.5. Üleştirme Sayı Sıfatları.....	47
2.2.2.2. İşaret Sıfatları.....	48

2.2.2.2.1. Bu	48
2.2.2.2.2. Şu.....	49
2.2.2.2.3. O	50
2.2.2.3. Belgisiz Sıfatlar	51
2.2.2.4. Soru Sıfatları	54

3.BÖLÜM: SIFATLARDA İŞLEV KAYMALARI

3.1. Adlaşmış Sıfat	55
3.2.Sıfatın Belirteçlere(Zarf) Kayması.....	56
3.3.Sıfatın Fiile Kayması	56
SONUÇ.....	57

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Türkçenin sözcük türleri bağlamında iki temel kümesi bulunur. Biri adlar, diğeri de fillerdir. Ünlem ve öteki görevli kelimeler ise söz varlığının değil söz dizimi araştırmalarının bir parçasını oluşturur. Çalışmamızın ana eksenini oluşturan ad soylu kelimelerin tümü tek bir tezin çerçevesi içerisinde incelemek mümkün olmayacağı için sıfat türü ile sınırladığımız çalışma konumuzu Yusuf Atılgan'ın Anayurt Otelini inceleyerek ele alma yolunu seçtik.

Türkçede sıfatlar, genel kullanım gerekse işlev açısından henüz tamamen sınırları çizilmemiş sözcük türleridir. Özellikle söz dizimi araştırmalarında sıfat türünün sınırının çizilemeyişi; Türkçede başta sıfat olmak üzere ad soylu kelimelerin bakış açısına göre, kullanımı ve işlevine göre isim, sıfat, zarf veya zamir olarak kullanımı tartışmaları da beraberinde getirir. Konu hakkındaki tartışmalara ana hatlarıyla değineceğimiz tezde sıfat türünün söz dizimindeki işlevlerine bakarak, anlam ve görevlerini belirlemek, sıfatın alt türleri arasında örnekleri belirleyerek cümlede sıfatın kip belirleyici bir öge olarak ne tür görevler üstlendiğini sorguladık.

Yusuf Atılgan'ın Anayurt Otelini, Yakın Dönem Türk Edebiyatı içerisinde psikolojik roman tekniği açısından başarılı bir deneme olup, mekâna zaman ve uzama ilişkim geniş bir anlatım içerdiğinden sıfat türünün incelenmesine dair zengin bir veri kaynağıdır.

Edebiyat eserlerinin edebiyat tarihi bağlamında değişik kuramlarla değerlendirilmesi büyük önem arz etmekle beraber bir eserin hak ettiği yer ve değerinin belirlenmesi için; filolojik, sosyolojik vb. alanlarda da değerlendirilmesi gerekmektedir. Anayurt Otelinde Yusuf Atılgan, Zebercet adlı roman kişinin intihara kadar giden süreçteki ruhsal durumunun içe kapanık halini hâlini kademe kademe sunduğu olay zinciri ile çözümlemeye çalışır.

Genellikle dilbilgisi araştırmalarında sıfatın iki ana türü olduğu kabul edilir. Bunlar niteleme ve belirtme sıfatlarıdır. Belirtme sıfatlarına oranla işlev ve işlevlerine bağlı olarak sınırlarını belirlemek daha güçtür. Konu hakkında Muharrem Ergin “Nesnelerin ne kadar vasfı varsa o kadar da vasıflandırma sıfatı vardır”(Ergin,2009:246) sözünü dile getirmektedir. Sıfatlar her seferinde birlikte kullanıldıkları isimle beraber farklı anlamlar kazanır. Bundan dolayı sıfat konusunda yapılacak her yeni çalışma Türk Dili araştırmalarına yeni bulgular sunacaktır.

Yaygın tanımlamada sıfatlar niteleme işlevini yerine getirirken renk, şekil, biçim, durum vb. Açılardan varlık isimlerini sınırlandırır. Bir çerçevede kavramların insan zihninde istenen niteliklerde canlanmasını sağlamak açısından Türk Dili'nde önemli bir yere sahiptir.

İşlevsel dilbilim yaklaşımının çok fonksiyonlu olan sıfat gibi bir sözcük türünü incelemek açısından yol gösterici bir analiz metodu olacağı tezde öngörülmüştür. Bu amaçla Anayurt Otelindeki sıfatlar yapı, tür ve işlevleri bakımından tespit edilerek özellikle işlevsel dilbilim metoduyla analiz edilmiştir. Anayurt Otelinde edilen bulgular klasik gramer yazımında bulunan sınırlı bir ölçeğe sınırlı kılarken işlevsel yaklaşım sıfatın ilişkiye geçtiği kelimeler söz

diziminde; cümle bulunduğu pozisyon itibarıyla gerek tür gerekse kipsel anlama kattığı yapılanmayla daha geniş bir perspektiften incelemeyi gerekli kılmaktadır. Tezin giriş bölümünde Türkçede ad ve ad soylu kelimeler tanıtılmış, sıfatın ad türünden diğer sözcüklerle farklılıkları değerlendirilmiştir. Burada sıfat konusundaki yaklaşımlar tartışılmış, sıfat türünün ne olduğuna ilişkin Türk gramerciliğinin çizdiği çerçeve gösterilmeye çalışılmıştır.

İşlevsel dilbilim modeline değinilen giriş bölümünde kelimelerin anlam ve tür oluşunda işlevsel yapılanmasını görmek için sözcüklerin söz dizimindeki ilişkilerine bakma gerekliliği vurgulanmıştır. Tezin inceleme basamağı sıfatın yapı, görev ve işlevleriyle değerlendirilmesinden meydana gelmiştir. Basit , türemiş sınırlı sayıda kalıplaşmış ve birleşik yapıdaki sıfatlar Anayurt Oteli'ndeki kullanım şekillerine göre belirlenmiştir. Yapısalcı yaklaşımın uygulandığı bu bölümde Anayurt Oteli'nden tespit edilen sıfatlarda türetmenin en çok hangi eklerle yapılmaya çalışıldığı belirlenmiştir, türetme sıklığı olan ekler sıralanarak verilen bilgiler rtoman içerisinden seçilen örneklerle desteklenmiştir. Addan sıfat türeten en işlek ekler taranan eserde +II ekidir. Bu ekle türemiş sıfatlar genellikle vasfa sahip olma bildirmektedirler. Fiilden sıfat türeten ekler taranan eserde işlek olmamakla beraber çoğunlukla bu görevin sıfat-fiil eklerine bırakıldığı görülmüştür. Özellikle de sıfat-fiil eklerinin tezin ilgili bölümünde verilen örneklerden de görüleceği üzere +mİş, +Dık, +An gibi sıfat-fiil eklerinin kalıplaşma yoluyla fiilin yapılış yönü bakımından niteleme bildiren sıfatlar meydana getirme özelliğini görürüz. İnceleme bölümünde sıfatlar işlev ve görev açısından niteleme ve belirtme olarak iki ana gruba ayrılmış. Niteleme sıfatlarının renk, uzunluk-kısalık, iyilik-kötülük, güzellik- çirkinlik gibi niteleme işlevi yanında cümledeki öteki söz dizimi kurucularını hangi kipsel anlamı kattığına bakılmıştır. Belirtme sıfatları; işaret sıfatı, sayı sıfatları, belgisiz sıfatlar, soru sıfatları gibi türlere ayrılmış, Anayurt Oteli'nden tespit edilen örneklerle tanıklandırılmıştır.

1.1.Tezin Konusu

Yusuf Atılğan'ın Anayurt Oteli'nde ad soylu sözcük türlerinden biri olan sıfatın Türkçedeki kullanımları; kullanımlarına bağılı olarak ortaya çıkan işlevleri ve kazandıkları kipsel anlam tezin konusunu oluşturmaktadır.

1.2.Çalışmanın Amacı

Sıfatlar öne geldikleri ismi renk, şekil vb. yönlerden durumu nitelemek sayısını, miktarını belirtmek, işaret etmek, soru sormak gibi işlevleri yerine getiren sözcüklerdir. Özellikle sıfatın niteleme işlevi birlikte kullandıkları isme göre, söz dizimi ilişkisine göre çok geniş bir görünüm arz ettiği için farklı açılardan değişik hedeflerle incelenmeyi beklemektedir. Özellikle sıfatların insan zihninde kavramların istenen nitelikte canlanmasını sağlaması ad soylu sözcükler içerisinde sıfatları önemli bir yere koymaktadır. Sıfatın işlevsel dilbilimi yaklaşımı doğrultusunda analizini amaçlayan bu tez Anayurt Oteli'nde geçen sıfatların tespit ve çözümünü hedeflemektedir.

1.3.Çalışmanın Önemi

Türk Dili yazımında sıfat bir sözcük türü olarak genellikle morfolojik yaklaşımla çözümlenir. Oysa morfolojik yaklaşım sözcüğün yapı ve türüne bakar. İşlevlerini göz ardı eder. Kelimelerin işlev kazanması dolayısıyla belli bir görev üstlenmesiyle söz diziminde öteki kelimelerle ilişkiye geçmelerine bağılıdır. İşlevsel dilbilim yaklaşımıyla sıfatın değerlendirildiği bu tez, konunun morfolojinin dışında bir yaklaşımla değerlendirilmesi geliştirdiği model ve bulgularla klasik gramer yazımından sıfat kapsamında kalıplaşan bilgileri aşmasıyla önem taşımaktadır.

Bir ad türü olan sıfatın zamir ve zarfla olan ilişkisel bağları tartışılarak elde edilen bulgular akademik çevreyle paylaşılırken ilk kez Anayurt Oteli adlı edebiyat yapıtı filolojik bir bakış açısıyla bakılmıştır.

1.4.Metodoloji

Sıfat konusu özellikle niteleme sıfatları çerçevesinde çok geniştir. Tüm işlev ve kullanımını saptamak tek bir yüksek lisans tezi ile gerçekleştirilemeyeceği için konu Yusuf Atılğan'ın Anayurt Oteli adlı romanındaki örneklerle sınırlandırılmıştır.

Tarama/fişleme tekniği uygulanarak ilgili eserden belirlenen sıfatlar tematik ve yapısal tasniflere sokulmuş ardından biri yapıya diğeri de işlevsel iki analiz yapılmıştır.

Sıfatın oluşum şekli incelenirken yapısal yönlerine bakılmış, yapısal dilbilim çerçevesinde türetim ekleri, bu eklerin sıfatı oluşturma şekilleri hakkında eserden seçilen örneklerle konu işlenmiştir. Geleneksel modelde olduğu için öncelikle sıfatların yapı bölümüne baktık. Basit, türemiş ve birleşik sıfatları gözlemledik.

1.5. Türkçede Sıfat ve Sıfat Türünün Sınırları

Türkçede ad soylu sözcük türünden biri olan sıfatlar yine ad türünden olan isimlerle daimi bir ilişki oluşturan her zaman için söz dizimsel anlamda önüne geldikleri ismi niteleyen ya da belirten sözcüklerdir. Morfolojik anlamda çekime girmeyen sıfatlar işletim ekleriyle kullanıldıkları zaman sürekli tür değiştirerek ad soylu kelimelerin çoğunlukla isme belirli hallerde de zamire dönüşen kelimelerdir. Söz dizimi bilindiği gibi biri kelime grupları diğeri de cümle olmak üzere iki ana konu ile ilgilenir. Tek başlarına kelimeler bir cümle ögesi kullanımdan bağımsız olarak oluşturamadığı için söz diziminin konusu arasına alınması genellikle morfoloji incelemelerine bırakılır. Oysa sıfat niteleyen/belirten durumunda olmadığı zaman sıfat dışında bir ad olarak kabul edilir. Yeni bir sözcüğün sıfat niteliği kazanması söz diziminde kelimenin belirten/niteleyen işlevi taşımasıyla ilgilidir.

Yeşil perde” altı çizilen kelime sıfat görünümündedir. Çünkü perdenin altı çizilen sözcük bir niteliğini; rengini anlatmaktadır. “Çıkmaz sokağa girdik.” örneğinde altı çizilen sözcük sokağın bir niteliğini göstermiştir. Oysa nitelenen unsur sokağın düşürülmesiyle çıkmaz sözü artık bir isimdir.

Bu açıdan sıfatın incelenirken söz dizimi ve işlev yanını göz ardı edilmeden incelenmesi gereklidir.

Türkçe kelimelerin özellikle de ad soylu kelimelerin isim, sıfat ya da zarf olarak görev yaptıkları genel olarak bağlamdan çıkabilir.

Türkçe kelimelerin özellikle de ad soylu kelimelerin isim, sıfat ya da zarf olarak görev yaptıkları genel olarak bağlamdan çıkabilir.

Türkçe üzerine hazırlanmış gramerlerde genellikle vasıf bildiren niteleme veya belirtme işlevi yerine getiren bir sözcük ismin önüne getirildiği zaman sıfat kabul edilir.

Kendinden sonraki isim düşürüldüğü zaman ya da vasıf belirten sözcük çekim eki aldığı zaman isimleştiği ifade edilir. Bu yaklaşımın en önemli nedeni ad soylu kelimeler olan isim, sıfat, zarf ve zamiri ayrı ayrı birer tür olarak değerlendirilmesi bakış açısıdır.

Türkçede *çirkin, sarı, zengin, ılık, sıcak, büyük, küçük* gibi sözcüklerin isim, sıfat ya da zarf olarak kullanımlarını bu hallerinden anlamak pek mümkün değildir. Bu gibi kelimelerin özellikle de sıfatın tespiti için bağlama dolayısıyla söz diziminde içinde bulunduğu ilişkiye bakılması gerekir. Geçmişte adlaştırmış sıfat olarak karşımıza çıkan terimin daha başka sorunlara yol açacağı (Baydar,2016) tarafından ortaya konulmuştur.

Türkçede kelimelerin isim, sıfat ve zarf olarak kullanımı tek başına mümkün değildir. Nitekim Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlükte ayrı kelimenin farklı anlatım türlerini açıklarken isim, sıfat veya zarf oluşuna da madde içinde gönderme yaparak kullanımı, bağlamı referans olarak tezimizi destekler.

Örnek olması açısından “güzel” maddesinin güncel Türkçe Sözlükte kullanımını gösterdik.

Güzel:

sıfat Göze ve kulağa hoş gelen, hayranlık uyandıran, çirkin karşıtı:

Güzel kız. Güzel çiçek.

Yalının en güzel odası bizimdi.

2. *sıfat* İyi, hoş:

"Güzel şey canım, milletvekili olmak!" - Çetin Altan

3. *sıfat* Beklenene uygun düşen ve başarı düşüncesi uyandıran:

Güzel bir fırsat.

4. *sıfat* Soyluluk ve ahlaki üstünlük düşüncesi uyandıran:

Güzel duygular. Güzel hareketler.

5. *sıfat* Görgü kurallarına uygun olan.

6. *sıfat* Sakin, hoş (hava):

Güzel bir gece.

7. *sıfat* Okşayıcı, aldatıcı, kandırıcı:

Güzel vaatler.

8. *sıfat* İyi, hoş:

"Güzel şey canım, milletvekili olmak!" - Çetin Altan

9. *sıfat* Beklenene uygun düşen ve başarı düşüncesi uyandıran:

Güzel bir fırsat.

10.*sıfat* Soyluluk ve ahlaki üstünlük düşüncesi uyandıran:

Güzel duygular. Güzel hareketler.

11.*sıfat* Görgü kurallarına uygun olan.

12.*sıfat* Sakin, hoş (hava):

Güzel bir gece.

13.*sıfat* Okşayıcı, aldatıcı, kandırıcı:

Güzel vaatler (TDK, Türkçe Sözlük).

Türk Dili sözcük türleri konusunda Neşe Atabay ve diğerlerinin hazırladığı eser ad soylu kelimelere değinirken “ Sözcük türlerinde konuşmada ve yazıda ad soyundan sözcüklerin görev ve kullanım bakımından birbirleriyle geçişme durumunda bulundukları, görevinden kaydıkları(Atabay ve ötekiler,1983:23-25)” yargısı sıfatın sınırını çizme noktasındaki güçlüğü dikkat çeker.

Geleneksel dilbilgisi yaklaşımına eleştirel bakan Fuat Bozkurt sözcük tür ayrımı yapılmasından yana olmadığını belirtirken sıfatların kesin biçimde isimlerden ayrılamayacağını bunun çok güç olduğunu oynadıkları role göre isim veya sıfat olabileceğini dile getirir(Bozkurt,2000:46). Üstte belirtilen örnekler gibi *demir taş, keten, altın, gümüş* vb. kelimelerin de sıfat olup olmadığını dolayısıyla ilişkiye geçtiği isimle bir çeşit isim tamlaması mı sıfat tamlaması mı oluşturur akademik çevrelerde hâlen tartışılmaktadır.

Takısız ad tamlaması sorunuyla konuya değinen Hamza Zülfikar, Tahir Nejat Gencan’ın Dilbilgisinde üçüncü türlü ad takımı adını verdiği takısız tamlama konusunu değerlendirir.Konu hakkında görüşlerini birçok kaynağı gözden geçirdikten sonra sıralar. Zülfikar, verilen örnekleri değerlendirdikten sonra *taş köprü* türünde olanları taştan yapılmış köprü biçiminde eksiltiyle olduğunu taş köprüünün sıfat tamlaması olduğunu, *şeytan adam, taş yürek* sözlerinde ise gibi olma, benzer olma kavramlarından dolayı yine eksiltilim sonucu taş ve şeytan sözlerinin sıfat olarak değerlendirilmesi gerektiğine vurgu yapar(Zülfikar,1995:786-787).Zülfikar’ın yaklaşımını tezimizde bizde belirleyerek sıfatın sınırını bu şekilde çizildiğini belirtmemiz gerekir.

Türkçede tür sınıflamasının yetersizliğine değinen Nadir Engin Uzun, ad tamlaması ile sıfat tamlaması karmaşasına değinir. Geleneksel sözcük türleri tanımlarının yetersiz olduğunu dile getirir. Sözcük türü dizesinde yer alan öğelerin dildeki dağılımları, biçimlendirilmeleri ve görevleri homojen değilse bu bize ana tür altında başka bir sınıflama ya da üst terim bulma gerekliliğini doğurur. Günümüze kadar geleneksel gramerler Nadir Engin Uzun' a göre sözcük türleri konusunda bir algı güçlüğü yaratmıştır. Konuyu somutlaştırmak için Nadir Engin Uzun, iki işlevli olabilen hem rengin kendisi hem de o renkteki şeylerin sıfatı olan sıfatı olan sarı kavramı gibi örneklerin ne derece kafa karıştırıcı bir sınıflandırmaya tâbi tutulduğunu gösterir(Uzun,2004:65-66-67).

1.6. İşlevsel Dilbilim, Sözcük Türü Tabanı ve Söz Dizimi İlişkileri

Sıfat gibi bir sözcük türünün konu edildiği bu tezde, sözcük türünün saptanmasında hangi tabanın ele alınması gerektiği öncelikle belirlenmelidir. Bu tez dilleri betimlemeyi amaç etmiş, işlevsel dilbilim modelinde hareket ederken sıfat türünün çeşitli kullanımlarını kanıtlamaya çalışmaktadır. İşlevsel yaklaşımla betimlenen bir dilin özelliklerini belirlemek ona ait dilsel öğelerini karşılıklı olarak göstererek ayırt etmeyi amaçlar. Dilin özellikle de iletişim işlevinden yararlanır. Bu çerçevede geleneksel gramerden farklı olarak sadece bir sözcük türü olarak morfolojik yaklaşımla değerlendirilen sıfat sınırlılık içindeki inceleme alanından çıkar ve ses birim, anlam birim ve biçimle anlamı birleştiren daha büyük bir yapının içinde gözlemlenmiş olur.

André Martinet'in geliştirdiği bu yaklaşım tüm dilsel birimler ve aralarındaki ilişkileri bulundukları iletişim durumu, içinde üstlendikleri işlevlere göre çözümler ve betimler. İşlevsel dilbilim dildeki öğeleri ve bunların bağıntılarını bildirişindeki işlevleri açısından ele alırken bildirişime ayrıcalık tanır. Dilsel betimlemeyi öne çıkarır. Martinet yaklaşımında biçimbirim anlam bilimlerin gösterenlerinin değişkenlerine bakar. Oysa tezde uygulamaya çalıştığımız dizimsel biçimbilim anlambirimlerin değişkenlerini söz dizimsel uyum içinde bütünlüklü değerlendirir (Martinet,1985:27)

Geleneksel dilbilime eleştirisel yaklaşan Nadir Engin Uzun sözcük türlerinin saptanmasında ortaya çıkan tuhaflıkların temel nedenini sözcüklerin cümleden bağımsız mı yoksa bir cümle oluşumu içinde mi ele alınacağını ayırt edilememesine bağlar(Uzun,2004:67)

Uzun'a göre sözcüklerin dilin dizimsel yapısından soyutladığımızda elimize yalnızca okunuşları ve sözcük anlamları kalır. Neticede ne işlevlerinden ne de birbiriyle girdikleri yapısal ilişkilerden söz edilebilir(Uzun,2004:67).

Nadir Engin Uzun sözcüklerin tür saptaması için bağlamdan özellikle söz dizimsel olarak kullanılmasından hareket eden bağlamdan dolayısıyla sözcük türü tabanının saptanması birçok karmaşaya son vereceğini örnekleriyle birlikte ortaya koymuştur. Benzer fikirde olduğumuz özellikle de henüz alt türleri saptanmamış olan niteleme sıfatlarının çeşitli konu başlıklarına gruplandırılması için söz dizimindeki işlevlerine göre bakmamız gerekmiştir.

1.7.Sıfatların Tasnifi

Sıfatlar, niteledikleri her isim üzerinde onun anlamına yönelik bir etki bırakır. İfade ettikleri anlama göre farklılık gösterir. Sıfatlar, varlığın şekil bilgisini, halini rengini, miktarını, sırasını vb. özelliklerini ifade etmekte görevlidir. Sıfatların bu görevleri çoğaltılabilir, mühim olan onları ifade ettikleri anlama göre uygun bir şekilde gruplandırmak ve bu gruplara isim vermektir.

Sıfatlar, Türkoloji dünyasında en çok karşılaşılan Niteleme ve belirtme sıfatları olarak iki şekilde gruplandırılmıştır. Dil, çok kullanımlı yapıya sahiptir. Dilin bu özelliğinden ötürü sıfatların kullanım koordinatları bir sınırlandırma içine alınamaz. Bu çalışmada ortaya koyduğumuz sıfatlar, çeşitlerine en çok karşılaşılanlardır.

Sıfatları kökenlerine göre, yapılarına göre ve son olarak işlevlerine göre bir sınıflandırmaya dahil edebiliriz.

1.7.1.Kökenleri (Kaynakları) Bakımından Sıfatlar

- **Türkçe Kökenli Sıfatlar**

Bir varlığın bir nesnenin birden çok niteleme ve belirtme özelliklerine sahip olması dolayısıyla, sıfatların sayısı adlara oranla çok fazla olduğu gibi, Türkçe kökenli sıfatların sayısı da pek çoktur. Bunların bir kısmı doğrudan doğruya kök veya kök durumuna geçmiş yalın sözlerdir. Büyük bir kısmı da sıfatların yapısı işlenirken belirtileceği üzere türemiş veya birleşik sıfatlardır (Korkmaz,2009:337).

Canlı balık, **görgüsüz** adam, **yüksek** bina, **kaslı** sporcu, **yuvarlak** çanta

Bilgili adam, **çalışkan** öğrenci, **sararmış** yaprak, **akıllı** tahta

- **Yabancı Kökenli Sıfatlar**

Geçmişten günümüze kadar yaşadığımız kültür etkileşimleri sonucu dilimize Arapça ve Farsça olmak üzere pek çok dilden sıfatlar gelmiştir.

Yabancı kökenli sıfatlarını çoğu Arapçadan geçmedir. Gerçi 1932 yılında başlatılan dilde Türkçeleşme hareketi ile bunların büyük bir bölümü dilimizden atılıp yerlerine Türkçe karşılıklar konmuş ise de, Halit Ziya Uşaklıgil, M. Akif Ersoy, Abdülhak Şinasi Hisar, Memduh Şevket Esendal, Halide Edip Adıvar, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Yahya Kemal Beyatlı, Aka Gündüz, Ahmet Hamdi Tanpınar gibi yazarlarda yine bir takım eski şekillerde yer almıştır(Korkmaz,2009:337-338).

Müphem konular, **maddî** problemler, **fena** gözler, **müşkül** vaziyet

Cesur kadın, **acayip** işler, **kibar** adam, **âciz** adam, **telaşlı** kız

Dilimize Farsçadan gelen sıfatların sayısı azdır.

Serbest ölçü, **yabanî** hayvan, **tembel** adam, **perişan** kadın

Batılaşma hareketleri, ticari ilişkiler ve kültür deneyimleriyle birlikte batıdan başta Fransızca olmak üzere Yunanca, İspanyolca gibi dillerden yine sıfat alanına pek çok sözcük girmiştir.

Alerjik hasta, **alafranga** heykel, **elektronik** kasa, **alkolik** adam

Metalik para, **egzotik** koku, **popüler** kültür, **aktif** volkan

- **Karışık Kökenli Sıfatlar**

Genellikle Arapça bir adla Farsça bir ekin, Farsça bir ekle Arapça bir adın birleşmesinden yahut da Arapça ve Farsça Adlara Türkçe bir sıfat yapma ekinin getirilmesinden oluşmuştur(Korkmaz,2009:339).

Manasız deyim, **meraklı** adam, **edepli** kadın, **efkârlı** adam

Köşesiz masa, **lezzetli** tatlı, **kuvvetli** yağmur, **alâkalı** doktor

1.7.2. Yapılarına Göre Sıfatlar

- **Basit Sıfatlar**

Herhangi bir yapım eki almamış, kök halinde bulunan sıfatlardır.

Acı kahve, **kara** ceket, **bol** yemek, **son** sınıf, **ilk** ev, **dört** göz

İri mağara, **iyi** insan, **düz** elbise, **bu** adam, **kırmızı** kalem

- **Türemiş Sıfatlar**

İsim veya fiil kök ve gövdelerine yapım eklerinin gelmesiyle oluşan sıfatlardır. Bu oluşum iki şekilde meydana gelir:

- a) **Addan sıfat türeten eklerle birlikte**

+*ll* /+*IU*, +*llk* /+*lük*, +*slz* /+*sUz*, +*Ar* /+*şAr*, +*CA*, +*cI* /+*cU*, +*Clk* /+*CUk*, +*CII* /+*CUI*, +*sI* /+*sU*, +*(I) mtrak*, +*şln*, +*mAn*, +*rAk*, +*(I) ncI* /+*(U) ncU*, +*sAl* gibi ekler ad ve ad soylu sözcüklere gelerek onlardan sıfat oluşturan eklerdir.

Evli adam, **beşer** kişi, **kocaman** havuz, **bilimsel** makale, **küçücük** köpek

Yazlık ev, **inatçı** adam, **cansız** kelebek, **sarımtırak** elbise, **ikiz** çocuk

- b) **Fiilden sıfat türeten eklerle birlikte**

-(A)k , -(I)k / -(U)k, -GAn, GIn / -GUn, -mA, -Dİk / -DUk, -mİş / -mUş, -An, -r, -Ar, -Ir -Ur, -mAz, -AcAk, -IcI ekleri fiil kök veya gövdelerine eklenerek onlardan sıfat oluşturur.

Tanıdık sokak, **keskin** sirke, **çalışkan** müdür, **buruşuk** defter, **asık** surat

Karma sistem, **bozulmuş** bilgisayar, **çekilmez** adam, **gelecek** iş, **yanan** ateş

- **Bileşik Sıfatlar**

Bileşik sıfatlar, birden çok kelimenin aralarına bir ek ya da bağlaç giremeyecek kadar birleşip kaynaşmasından oluşan yeni anlamdaki sıfatlardır(Ediskun,1983:152).

Belli başlı kurallar, **gölkurusu** gömlek, **kahverengi** pantolon

Gel git akıllı, **kırmızı** giysili adam, **yurtsever** asker, **kırık dökük** evler

1.7.3. İşlevlerine Göre Sıfatlar

Türkçede sıfatlar sahip oldukları işlevlere göre “niteleme” ve “belirtme” sıfatları olmak üzere iki ana gruba ayrılmaktadır.

- **Niteleme (Vasıflandırma) Sıfatları**

Varlıkların niteliklerini; (renk, biçim, boy vb.) durumlarını, nasıl olduklarını gösteren sıfatlardır:

Beyaz gül, **yuvarlak** tepsi, **sert** yatak, **büyük** elma, **taze** ekmek, **ihtiyar** kadın,

Uzun koridor, **tembel** öğrenci, **şişman** çocuk, **dar** sokak, **yüksek** binalar

Ayrıca, bir madde ismi (substantive)-biçimi, yapısı değiştirilmeden-geçici olarak niteleme göreviyle kullanılabilir (Güneş,2009:186)

Bakır tepsi, **altın** bilezik, **gümüş** kolye, **tahta** kaşık

Niteleme sıfatlarını belli şekillerde sınırlandırmak yanlış olur. Bir varlığın, bir nesnenin ne kadar çok sahip olduğu vasıf varsa bir o kadar da niteleme sıfatı vardır.

- **Belirtme Sıfatları**

Adları sayı belirterek, soru sorarak ya da gösterme yoluyla, kimi zaman da belgisiz olarak belirten sıfatlara belirtme sıfatları denir(Atabay,1983:80).

Belirtme sıfatları, dört gruba ayrılmaktadır:

- a) İşaret sıfatları
- b) Sayı sıfatları
- c) Belgisiz sıfatlar
- d) Soru sıfatları

O ev, **iki** kalem, **birinci** kat, **bazı** insanlar, **hangi** oda, **bu** adam

Şu kedi, **üç** elma, **öteki** öğrenci, **şu** masa, **dördüncü** masa

Yapılarına ve işlevlerine göre sıfatlar, taranan eserde ulaşılan örnekler eşliğinde daha detaylı bir şekilde anlatılacaktır.

1.7.4. Sıfat Tamlamaları

Bir veya birden çok sıfatın bir ismi renk, durum, sayı vb. yönlerden nitelediği veya belirttiği kelime grupları sıfat tamlamasıdır.

Kırık kalem, **güzel** bahçe, **mavi** gömlek, **o** ev, **iki** kapı
Üçer elma, **kaçıncı** sınıf, **genç** adam, **kirli** elbiseler

Sıfat tamlamasında önce sıfat sonra isim gelir. Yerlerin değişmesi durumunda sıfat tamlaması bozulur. Buna göre “çalışkan öğrenci” bir sıfat tamlaması iken “öğrenci çalışkan” bir sıfat tamlaması olamaz(Gülsevin,2006:98).

Sıfat tamlamalarında sıfat **tamlayan**, isim ise **tamlanandır**. Tamlayan, tamlananın anlamını bütünleştirir. Bu oluşuma göre sıfat yardımcı unsur, isim ise esas unsurdur.

Birden fazla sıfat ard arda bir ismi niteleyebilir veya belirtebilir:

İnce, tiz bir kadın sesi, **çalışkan ve dürüst bir** öğrenci, **masmavi ve berrak bir** deniz
Bir sıfatın birden fazla ismi nitelediği veya belirttiğini de görebiliriz:

Verimli, topraklar, ovalar, yaylalar

Sıfat tamlamalarının, dilimizde çok yaygın kullanım alanları vardır. Anlatılmak isten şeye açıklık katarlar. Dilimizde geçmişten günümüze kullanılan pek çok sıfat tamlamaları mevcuttur.

1.7.5. Sıfat-Fiil Ekleri

Fiil kök ve gövdelerine **-An , (I)r, -Ar, -mAz -AcAk, -mIş , -Dık, ve -AsI** sıfat fiil ekleri getirilerek sıfata dönüştürülür. Bu ekler fiil ve fiil soylu sözcüklere eklendiği zaman cümlede o sözcüğün sıfat görevinde kullanılmasını sağlamaktadır.

Grubun ana unsuru sıfat-fiildir, genellikle sonda bulunur.

Fiile dayalı bütün gruplarda olduğu gibi bu grupta dayüklem görevi yapan sıfat-fiilin anlamı, özne, nesne, yer tamamlayıcısı ve zarf adı verilen ögelerle tamamlanır. Yüklem olan sıfat yargı bildirmez(Karahan,2014:53).

Bu ekler genellikle sıfat tamlaması kurarlar:

İşley(en) demir, **yıkıl(ası)** dünya, **dönül(mez)** yol

Sıfat-fiiller bir yanları ile sıfat bir yanları ile fiildirler. Fiil özellikleri dolayısıyla, kendilerinde var olan hareket ve zaman kavramlarını, ad oldukları sığata aktararak varlıkları ve nesneleri hareket ve zaman gösterme özellikleri ile geçici olarak vasıflandırırılar(Korkmaz,2009:909).

Beklenme(dik) misafir, **oku(muş)** kadın, **gör(en)** gözler, **anlaşıl(maz)** durum

Bu ekler bir zaman kavramı taşıdıkları için sıfat her zaman sıfat görevinde kullanılmayabilmektedir:

- Bahçeden getirdiklerimizi dolaba götürdük.
 - Babam eve geç gelmez yemek yemek için onu beklerdik.
- Bazı kelimeler bu sıfat-fiil eklerini alınca kalıplaşarak isim haline gelebilir:
- Sabah dolmuş durağı kalabalıktı.
 - Yazar, eserini bir sergide tanıttı.
 - Yiyecekleri uzun zaman dolapta bekletmeyin.

1.7.6. Pekiştirme Sıfatları

Sıfatların diğeri bir ilginç yönleri de pekiştirilmiş olarak kullanılmasıdır. Çoğunlukla niteleme sıfatları, niteledikleri adın anlamını güçlendirme amacıyla pekiştirmede kullanılırlar(Atabay,1983:95).

Masmavi gökyüzü, **peşpeşe** menekşeler, **kırık dökük** bina

Pekiştirilmiş sıfatlar da bütün sıfat ve yapısının özelliğini taşımaktadır. Farklı şekillerde pekiştirmeler görülmektedir:

- Aynı sıfatın tekrar edilmesi yoluyla sıfat pekiştirilir:
- **Uzun uzun** ağaçlar, **büyük büyük** ovalar, **iri iri** gözler

- Sıfatın ilk hecesindeki ilk sesli harfe kadar + m / p / r / s ünsüzlerinden biri getirilerek yapılır:

Kapkara eller, bembeyaz güller, kıpkırmızı elma

- Yakın anlamlı sözcüklerin tekrarlanması ile sıfat pekiştirilir: **Yalan yanlış** sözler, **yıkık dökük** binalar

- Biri anlamlı biri anlamsız sözcükle yapılan pekiştirmeler:

Eğri büğrü yol, **yarım yamalak** bilgi

- ❖ İki anlamsız sözcüğün kullanılması ile sıfat pekiştirilir:
Süklüm püklüm adam, **abuk sabuk** cümleler
- ❖ Tekrar eden iki sıfatın arasına “mı” eki getirilerek sıfat pekiştirilir:
Güzel mi güzel ev, **tatlı mı tatlı** elma, **beyaz mı beyaz** güller
- ❖ Bazı isimlerin tekrarıyla sıfat pekiştirilir:
Sıra sıra karpuzlar, **sürü sürü** kuzular, **dilim dilim** portakal

Sıfatların diğer bir ilginç yönleri de pekiştirilmiş olarak kullanılmasıdır. Çoğunlukla niteleme sıfatları, niteledikleri adın anlamını güçlendirme amacıyla pekiştirmede kullanılırlar(Atabay,1983:95).

Masmavi gökyüzü, **peşpeşe** menekşeler, **kırık dökük** bina

Pekiştirilmiş sıfatlar da bütün sıfat ve yapısının özelliğini taşımaktadır. Farklı şekillerde pekiştirmeler görülmektedir:

- ❖ Aynı sıfatın tekrar edilmesi yoluyla sıfat pekiştirilir:
Uzun uzun ağaçlar, **büyük büyük** ovalar, **iri iri** gözler
- ❖ Sıfatın ilk hecesindeki ilk sesli harfe kadar + m / p / r / s ünsüzlerinden biri getirilerek yapılır:

Kapkara eller, bembeyaz güller, kıpkırmızı elma

- ❖ Yakın anlamlı sözcüklerin tekrarlanması ile sıfat pekiştirilir: **Yalan yanlış** sözler, **yıkık dökük** binalar

- ❖ Biri anlamlı biri anlamsız sözcükle yapılan pekiştirmeler:
Eğri büğrü yol, **yarım yamalak** bilgi
- ❖ İki anlamsız sözcüğün kullanılması ile sıfat pekiştirilir:
Süklüm püklüm adam, **abuk sabuk** cümleler
- ❖ Tekrar eden iki sıfatın arasına “mı” eki getirilerek sıfat pekiştirilir:
Güzel mi güzel ev, **tatlı mı tatlı** elma, **beyaz mı beyaz** güller
- ❖ Bazı isimlerin tekrarıyla sıfat pekiştirilir:
Sıra sıra karpuzlar, **sürü sürü** kuzular, **dilim dilim** portakal

1.7.7. Sıfatlarda Küçültme

Niteleme sıfatlarının sonuna “-ce,-cik,-(i)msi,-(i)mtırak” eklenen bu ekler, onların küçültme, daraltma, azlık, şefkat kavramlarını veren sözcükler türetmektedir.

Daracık yol, **küçücük** köpek, **ufacık** çocuk

Sarımtırak gömlek, mavimsi **kazak**, kısacık boy

1.7.7. Sıfatlarda Karşılaştırma

Sıfatlar varlıkların niteliklerini ya doğrudan doğruya yada başka bir varlığa kıyaslama yoluyla bildirirler. Benzetme ve karşılaştırmaya dayanan böyle bir niteleme biçimi ne gibi? ne kadar, ne derece? sorularına cevap oluşturur; sıfattaki niteliğin miktar, ölçü ve derecesini ortaya koyar(Korkmaz,2009:370).

İki varlık veya iki nesne arasında kendinden önceye benzerlik, üstünlük, aşırılık gibi işlevleri “gibi, kadar, pek, çok, en, pek, ziyade vb. sözcükler getirilerek bir derecelendirme yapılmış olur.

Bunlar dört şekilde yapılır:

a) Eşitlik derecesi

Gibi ve kadar edatının sıfatın önüne getirilerek yapılan, iki varlık arasında niteliğin benzer ya da eşit olduğu dile getirilir:

Arı gibi öğrenci, demir gibi adam, pamuk kadar hafif, Ahmet kadar dürüst

b) Üstünlük derecesi

Sıfattan önce gelen “daha” zarfı, bir varlıktaki özelliğin daha çok üstün ve daha düşük olduğunu göstermektedir:

Daha güzel araba, daha geniş daha ferah bir ev, daha iyi insan

c) Aşırılık derecesi

Üstünlük derecesi ile en üstünlük derecesi arasında kalan bu derece, sıfatın önüne gelen az, çok az, çok, pek çok, fazlasıyla, hayli vb. gibi kelimelerin getirilmesiyle yer edinen sıfatlardır:

Çok güzel ev, çok çalışkan öğrenci, pek sevimli köpek, fazlasıyla güzel araba

d) En üstünlük derecesi

Sıfatın önüne gelen “en” zarfı ile birlikte, sıfattaki niteliğin en üst seviyesini gösterir:

En başarılı öğrenci, en kibar adam, en güzel ev

1.8. Diğer Sıfat Çalışmaları

Aşağıda tez konumuzla ilişkili olmasa da sıfat konusunda yapılan tezleri tespit ettik. Şöyle listeliyoruz:

- ❖ Atakan, D. (2009). *Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun “Kiralık Konak” Adlı Eserindeki Sıfat Tamlamalarının İncelenmesi (yüksek lisans tezi)*. Niğde Üniversitesi
- ❖ Bıçak, N. (2018). *Orhan Pamuk’un “Kırmızı Saçlı Kadın” Adlı Romanında Niteleme Sıfatları (yüksek lisans tezi)*. İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul.
- ❖ Yüksel, F. (2004). *Türkçede Anlam Türlerine Göre Sıfatlar ve Biçim-Sözdizimsel Özellikleri (yüksek lisans tezi)*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- ❖ İlçioğlu, H. (2012). *Sait Fâik Abasıyanık’ın Öykülerinde Niteleme Sıfatları (yüksek lisans tezi)*. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- ❖ Özcan, A. (2005). *Dede Korkut Hikâyeleri’nde Sıfat Tamlamaları (yüksek lisans tezi)*. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın

- ❖ Güler, G. (2010). *Refik Halit Karay'ın Memleket Hikâyeleri'ndeki Niteleme Sıfatları (yüksek lisans tezi)*. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli

1.8. Yusuf Atılgan'ın Hayatı

Yusuf Atılgan, 1921'de Manisa'da doğdu. Manisa Ortaokulu'nu (1936), Balıkesir Lisesi'ni (1939) ve ikinci sınıftan sonra askeri öğrenci olarak devam ettiği İÜ Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi (1944); A. Nihat Tarlan yönetiminde hazırladığı bitirme tezinin konusu "Tokatlı Kâni: Sanat, Şahsiyet ve Psikoloji" idi. O dönemde Akşehir'de bulunan Maltepe Askeri Lisesi'nde bir yıl edebiyat öğretmenliği yaptı (1945). 1946'da Manisa'nın Hacırâhmanlı köyüne yerleşti ve burada çiftçilikle uğraştı. 1976'da İstanbul'a döndü; 1980'den sonra Milliyet (daha sonra Karacan) Yayınları'nda danışmanlık ve çevirmenlik, kısa bir süre de Can Yayınları'nda redaktörlük yaptı. Üzerinde çalıştığı Canistan adlı romanını tamamlayamadan kalp krizi sonucu Moda'daki evinde öldü (9 Ekim 1989). Aylak Adam ve Anayurt Otel adlı romanlarında psikolojik yabancılaşma ve yalnızlık temasını başarıyla işleyen bir yazar olarak tanındı ve modern Türk edebiyatının önde gelen ustaları arasında yer aldı (Atılgan,2017:1).

Kitapları: Roman: Aylak Adam (1959), Anayurt Otel (1973), Canistan (2000). Öykü: Bodur Minarenden öte (1960), Eylemci (Bütün Öyküleri; 1992). Çocuk Kitabı: Ekmek Elden Süt Mettieden (1981). Çeviri: Toplumda Sanat (K. Baynes; 1980) (Atılgan,2017:1).

1.9. Anayurt Otel Roman Özeti

Romanın başkışisi olan Zebercet 'in gecikmeli Ankara treniyle gelen bir kadından etkilenmesi ile beraberinde varolan travmatik duygu durumlarının dışa vurulması romanın ana eksenini oluşturur. Anayurt Otel'in katibi olan Zebercet, insanlarla iletişimi iyi olmayan, doğumundan itibaren yaşamış olduğu dışlamalar, yok saymalar onu içe kapanık bir insan haline getirmiştir.

Gecikmeli Ankara treninden inip otele gelen bir kadın Zebercet'ten oda ister. Zebercet bu kadından çok etkilenir. O kadın gittikten sonra onun odasını inceler ve kadının bıraktığı şekilde odayı muhafaza eder.

O gelen kadın odada havlusunu bırakmıştır. Ertesi gün otele bir emekli subay yerleşmiştir.

Subay Zebercet ile iletişim kurarak onun aklındaki bu kadını sorgulamaktadır. Zebercet otelde odaları yan yana olan kadına kadının uykusu ağır olduğu için bazı geceler tecavüz eder. Gecikmeli Ankara treniyle gelen bu kadın Zebercet'i yaşamını etkilemiş, tüm hayatını sorgulamaya başlamıştır Zebercet 'in saklanmış, bastırılmış duyguları gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. Zebercet kadının bıraktığı havluyu kurgusal anlamda onu bir cinsel obje haline getirir. Geceleri o kadını düşleyerek uyumaktadır. Ortalıkçı kadın otelden ayrılacağını söyler ve Zebercet onunla son kez sevişmek ister. Zebercet istediğine ulaşmadan kadını boğup öldürür. Olaylara şahit olan kediyi de öldürüp pencereden atmıştır.

Zebercet 'in yolu bir gün kasaba adliyesinde bir duruşmaya düşer. Gerdek gecesi karısını öldüren bir adamın duruşmasıdır bu. Zebercet dinleyici konumundadır. Yargıcın sorduğu sorulara kendi yanıtlıyormuş gibi cevaplar verir. Zebercet duruşmadan çıkıp bir parka gider ve orda bir ihtiyar adamla konuşur. Onunla konuştuğundan sonra hâlâ niye hayatta olduğunu sorgular ve dayanamaz intihar eder.

2. BÖLÜM: İNCELEME

2.1. ANAYURT OTELİ ADLI ROMANDA YAPILARINA GÖRE SIFATLAR

Türkiye Türkçesinde, sıfat görevi yapan sözcükler yapı bakımından üçe ayrılırlar:

- 1)Basit Sıfatlar
- 2)Türemiş Sıfatlar
- 3)Birleşik Sıfatlar

Çalışmanın bu bölümünde Anayurt Otelı adlı kitapta geçen sıfatları yapıları bakımından inceledik. Elde ettiğimiz veri örneklerini her bir sıfatın geçmiş olduğu sayfa numarasını verdik.

2.1.1. Basit Sıfatlar

Bu sıfatlar, yapım eki almamış, kök hâlinde bulunan sıfatlardır.

Dilimizde kök sıfatların birçoğu bir tek hecelidir. Bununla birlikte, iki ya da daha çok heceli olanlar da vardır (Korkmaz,2005: 163).

2.1.1.1. Tek Sesten Oluşan Basit Sıfatlar

Tek sestem oluşan sıfat yalnızca uzaklık derecesini belirtmek üzere kullanılan “o”dur.

- ❖ **O akşam** telgrafı alan Rüstem Bey ertesi sabah geldi. Baş sağlığı diledi, birikmiş hesabı aldı, giderken "Otel sana teslim; bir de kadın al buraya" dedi. (s.14)
- ❖ Belki **o gün** de bir bayramdı. İnce bıyıklı, solgun yüzlü bir genç; demir parmaklıklarda kemikli, kısa tırnaklı elleri... (s.71)
- ❖ Kapının solundaki, **o gece** yeleği altı düğmeli adamın oturduğu masaya gidip yüzü sokağa doğru oturdu. (s.87)

2.1.1.2. Ünlü+Ünsüz Sesten Oluşan Basit Sıfatlar

Bir ünlü ile bir ünsüz sestem meydana gelen basit sıfatlardır. *Az, en, ak, on, üç* gibi sıfatlar yaygın şekilde kullanılır.

- ❖ Kadın çıkınca 3 numarada kalan **üç delikanlı** indi; ellerinde tahtadan valizler vardı.
- ❖ **On gün** önce perşembe gecesi 6 numarada kalan adamla kadın gene oradaydılar; ölünün altında, bilmeden, genç, diri, sıcak... (s.61)
- ❖ Tavandaki **ak abajurda** pencerenin yankısına bakıyordu. Dağdan yanaydı. (s.67)
- ❖ Ne bekliyordu bu kadından, ya da bir kadından? Yüksek sesle 'Canı cehenneme' dedi. (s.83)

2.1.1.3. Ünsüz+Ünlü Sesten Oluşan Basit Sıfatlar

Ünsüz sesle başlayıp ünlü sesle biten basit sıfatlardır. *Ne* (soru sıfatı), *bu, şu* (işaret sıfatı) gibi sıfatlar böyle oluşan sıfatlardır.

- ❖ Ankara'dan gelen motorlu trenin sesini duyunca saata baktı; **bu gece** gecikme azdı. (s.26)

- ❖ Fatihlinin gözlerine benziyordu oğlanın gözleri ama yumuşak bakışlıydı. 'Gel buraya; **şu matarayı** doldur.' (s.46)

2.1.1.4. Ünlü+Ünsüz+Ünsüz Sesten Oluşan Basit Sıfatlar

Ünlü ile başlayıp iki ünsüz ile biten basit sıfatlardır. Genellikle bir sıralama ifade eden sıfatlardır. *İlk, üst, art* gibi.

- ❖ Kazağın yakasını düzeltti; ceketin **üst ve alt düğmelerini** çözdü. (s.22)
- ❖ İki parmağıyla burnunu tutup **üst dudağını** iyice tıraş etti. Gözlerini açtı: bıyığı yoktu. (s.22)
- ❖ Üçüncü katta soldaki **ilk oda**; altı numara. (s.37)

2.1.1.5. Ünsüz+Ünlü+Ünsüz Sesten Oluşan Basit Sıfatlar

Ünsüz ile başlayıp ünlü ile devam edip ünsüz ile biten basit sıfatlardır. Türkiye Türkçesinde örnekleri pek çoktur.

- ❖ Kadının baktığı işte bu yüzdü o gece [çay tepsisini bırakıp çıktıktan, dış kapıyı bir daha kilitleyip demirledikten sonra çalar saati **her sabah** altıda uyandığı halde altıya kurdu; ışığı söndürdü... (s.8)
- ❖ Kuruşu kuruşuna hesap isterdi adam. '**Beş metre pazen**, diktirmesi, **bir yün hırka...**' '**Yün hırka** da neymiş, pamuklusunu getirdiydi ya köyden.' (s.15)
- ❖ Oysa otelde hırsızlığın artışının nedenleri öfkeye kapılmadan düşünülebilir:
- ❖ Son yıllarda ülkede hırsızlar çoğalmış olabilir.
- ❖ Son yıllarda dürüstlük, namus gibi değer yargılarına her fırsatta başkaldırmaktan hoşlananlar çoğalmış olabilir. (s.17)
- ❖ Dün gece yemekten dönünce 'Altı gündür bir kere çıktınız dışarı; hep oturur musunuz burada?' demişti. 'Evet, efendim, işim bu benim .' '**Güç bir iş**'. (s.34)
- ❖ Eli değnekli adam uzun boylu, **gür kaşlı adama** yaklaştı. (s.49)
- ❖ Döndü, **taş basamakları** çıkıp büyük, camlı kapıdan içeri girdi. Babası sağken gelmişti **bir gün**; bir de o hırsızın duruşmasında tanıklığa gelmişti... (s.71)

2.1.1.6. Ünlü+Ünsüz+Ünlü Seslerden Oluşan Basit Sıfatlar

Ünlü ile başlayıp araya bir ünsüz sesin girmesiyle oluşan sıfatlardır. *İyi, iki* yaygın görülen sıfat örnekleridir.

- ❖ Yorgan kıpırtısızdı; beriki ucunda **iri ayakları** dışardaydı, tabanları karamsı. Işığı söndürüp çıktı, kapıyı kapadı. (s.8)
- ❖ Masanın önünden geçerken başını yarı çevirip '**İyi günler**' dedi. (s.20)
- ❖ Göğüs cebinden Ankara treniyle gelen kadının giderken verdiği beşliği çıkardı, defterin üstüne yaydı. Aslında onun parası değildi bu; kadın **iki onluk** vermiş. (s.20)

2.1.1.7. Dört ve Daha Fazla Sesten Oluşan Basit Sıfatlar

Harf sayısı esasına göre dört ve daha fazla harften oluşan basit sıfatlardır. Türkiye Türkçesinde örnekleri çoktur.

- ❖ Kadın dış kapıdan çıkınca o adam girmişti, elinde **küçük deri valizi**.(s.9)
- ❖ Yıldan yıla o kasaba oteli kokusu da sinince içine **eski konak** bir otel oldu. (s.10-11)
- ❖ Paralan bu bölmedeki, üstünce OTELİN yazılı zarfa koydu. İçinde ufak paralar duran **küçük bakır kaptan** bir lira alıp aşağı bölmedeki **bakır kaba** koydu. (s.20)
- ❖ Yargıç sorduğunda nerdeyse tanıyamayacaktı; sinmiş, çökertilmişti sanki ama oydu: **orta** boylu, esmer, **ince** yüzlü genç bir adam. (s.26)
- ❖ Kahveciyle çirak takılırlardı. 'Hanımlara **dört demli çay**.' 'Sen mi götüreceksin içeri?' Nerde o günler; kapıdaki **kart keşkek** bırakır mı hiç; 'Şuna bak be, par par yanıyor yüzü. (s.31)
- ❖ **Genç adam** at üstünde geniş sokağın ucunda görününce nalbant koşup kollarını salladı, birkaç tabanca patladı; vurulup düştü. (s.50)
- ❖ Kalkıp küllüğü sepete döktü; masayı sildi. **Demir kasanın** üstündeki çalar saatin yüzünü kendinden yana çevirdi. (s.82)

- ❖ Yolun iki kıyısındaki kırpılmış **bodur mersinlerin** önünde, yıllar önce bir bankanın koyduğu, **koyu yeşil boyaları** giderek dökülmüş, yıpranmış, arkalıklı alçak sıralardan birine oturmuş konuşan iki genç o geçerken sustular. (s.90)

2.1.2. Türemiş Sıfatlar

Adlar ve fiillerden yine türetme ekleri vasıtasıyla meydana getirilen sıfatlardır. Bu sıfatlar kök veya türemiş yapıdaki kelimelerden türetilir. Türemiş sıfatların incelenmesinde Zeynep Korkmaz'ın Şekil Bilgisi adlı kitabında kullandığı sınıflandırma esas alınmıştır.

2.1.2.1. Addan Sıfat Türeten Eklerle Türeyen Sıfatlar

Ad ve ad soylu sözcüklere gelerek, onlardan sıfat oluşturan **+II /+IU, +ilk /+lük, +slz /+sUz, +Ar/+şAr, +CA, +cI /+cU, + Cık /+CUk, +CII / +CUI, + sI/ +sU, + (I) mtrak,+şln, mAn,+rAk,+(I) ncI /+(U) ncU, +sAl** gibi ekler, Türkiye Türkçesinde işlek şekilde kullanılır.

2.1.2.1.1. +II / + IU:

Türkiye Türkçesinde birçok işlevi bulunan ilgili ekin eklendiği ada kendinde bulundurma, sahip olma, o özelliği taşıma, ait olma gibi işlevler yükler, eklendiği isimle ilişkinlik belirten sıfatlar yapar: ak saçlı (kadın), analı babalı (çocuklar), Ankaralı (okuyucu), canlı (ifade), evli (kadın), kudretli (vezir)... (Korkmaz,2005:164).

- ❖ Önünde, kuzeyinde **yeşilli sarılı bir ova** uzanır; bu ovoidan yazın ağır ağır, döne döne, kışın yayıla yayıla, bulana bulana bir ırmak akar. (s.10)
- ❖ Büyüdükçe **sabırlı, ağırbaşlı bir insan** oldu. (s.14)
- ❖ Öğleden sonra **emekli subay** olduğunu söyleyen adam gazetelerini okurken Zebercet uyuyakalmıştı bir süre. (s.17)
- ❖ Öğleye doğru **Emekli Subay** merdivenden indi. Her günkü ceketinin altına açık yeşil bir kazak giymişti.(s.21)
- ❖ Uzun bir bağda **kokulu üzüm**ler yediler, Kumçay'da balık tuttular. (s.30)

+IU eki eylemin yapılış biçimi esas alınmak koşuluyla eşyayı niteleyen sıfatlar türetebilir. Bunu yaparken isim-fiillerden türetim yoluna gidilir:

- ❖ Kapıdan girince karşıda ikinci kata çıkan **oymalı tahta korkuluklu merdiven**, solda sandık odası-kiler-çay ocağı olarak kullanılan küçük bir oda. (s.11)

İlgili ekle türetilen birtakım sıfatlar, eşyanın hangi vasma, duruma vb. özelliklere sahip olduğunu gösterir:

- ❖ Merdiven altında avluya açılan **camlı kapı**; salonda dört köşe iki alçak masa, çevrelerinde kara meşin kaplı dörder koltuk; tavandan sarkan kurşun boruların ucunda iki abajur; sağ duvarda Mustafa Kemal Paşa'nın bir boy resmi asılı; merdivene çıkmadan sağda büyük bir kapı; üstünde T yazılı. (s.11-12)

+IU eki bazı kelimelerde sıfatlar haricinde kalıplaşmanın etkisiyle isimler de türetebilir. Türettiği isimler isim e sıfat olmak üzere iki ayrı sözcük türünde de kullanılabilir.

- ❖ **Yaşlı adamlar** 'Her mahalleden eli silâhlı bir tek erkek çıksaydı yanmazdı burası' derler. (s.9)
- ❖ zamanlar kasabanın ileri gelenlerinin doğan çocukları, ölen yakınları için tarihler düşürüp birkaç kuruş kazanan **bir yerli ozan**, konak yapıldığında 'ebced'le birşeyler uyduramadığından olacak, ölçüsü ne aruza ne heceye uyan tuhaf bir tarih yazmış: (s.11)

Kişinin fiziki görünümünü anlatmak üzere beden yapısını, giyim-kuşamını esas alan,

+IU ekiyle türemiş sıfatlar taranan eserlerde tespit edilmiştir.

İlgili ek özellikle bireyi fiziksel görünümünü betimlemek birçok sıfatın türetiminde çokça tercih edilmiştir.

- ❖ **Yelekli, boyunbağı, uzun yüzlü bir adam** karşısındaki sandalyenin arkasını tutup sordu: (s.46)

2.1.2.1.2 +Ilk/+Iuk:

İlgili ek Türkiye Türkçesinin en işlek yapım eki grubundadır. İsimden isim yapabildiği gibi birçok sıfat da türeterek eklendiği isme ait olma, sahip olma anlamındaki sıfatlarla isimlerin nitelendirilmesinde görev alabilir.

- ❖ Zebercet buraya geçmedi; bir zamanlar boş kaldıkça **kiralık kitap** okuduğu, lise avlusunda beden eğitimi yapan kızları düşünüp abaza çektiği eski odasında kaldı. (s.11)
- ❖ Uzak ilçelerin birinden bir siyasal partinin **yıllık toplantılarına** geldiğinde bir-iki gece otelde kalan iriyarı, konuşkan dışçı buna "Zebercet Efendi'nin kürsüsü" der. (s.11)
- ❖ İlgili ek [-e özgü] anlamında sıfatlar yapabilir:
- ❖ Tanığa sorulsun; bunların kumları **tohumluk pamuk** çekirdeklerine karıştırdığını biliyor mu? (s.71)

2.1.2.1.3. +CI / +CU:

İlgili ek özellikle meslek adı yapan isimler türetir. Türetilen meslek isimleri taranan eserde sıfat göreviyle de kullanıldığı için bir örneği aşağıda verilmiştir.

- ❖ Babam iç güveysi girmiş eve; **leblebici Hafız'ın** küçük oğluymuş. (s.78)

2.1.2.1.4. +sIz / +sUz:

İlgili ek, ad soylu sözcüklere gelerek olmama durumu belirten sıfatlar türetir. Kimi zaman adlarda “-mA” olumsuzluk ekine benzer işlevleri vardır:

- ❖ Bir çift kara, **bağcısız ayakkabı** seçti. (s.22)
- ❖ Uzun boylu biri **kayıtsız, kuru bir sesle** 'Aa, küçük askerim gelmiş' dedi. (s.27)
- ❖ Sandalyede **çorapsız iri ayaklarının** parmakları üstüne kalkarak, karalı uzun donunun paçaları yukarıda, kolları havada... (s.60)
- ❖ Otele gelince merdiven altından **borusuz gaz sobasını** çıkarıp odaya götürdü. (s.82)
- ❖ Karnındaki **ağrısız gerginlik**, sıkıntı gittikçe artıyordu.(s.91)
- ❖ Kimi konuşan, gülen, kimi asık, **kayıtsız yüzler**. (s.91)
- ❖ Halil Onbaşı götür şunu nöbetçi subayına beş gün **katıksız hapis**. (s.93)

İlgili ek, olma belirten –li eki ile koşut gider. Örneğin: *evli-evsiz, kulplu-kulpsuz* vb.

- ❖ 'Giz Zeeneep, su getir su!' diye bağırdıklarında çadırdan çıkan küçük bir kızın bir yanına eğilerek getirdiği testiden ardıçtan ya da çamdan uzun keskilerle, bıçaklarla oyulmuş, içindeki serin suya oyulduğu ağacın kokusu sinmiş **geniş ağızlı kulpsuz testiden** - memelerinin gerdiği yeleklerine çenelerinden damlata damlata su içen... (s.107)

2.1.2.1.5. +Cık / +Cuk:

Ekin temel işlevi sıfat soylu kelimelere eklenerek onlardan aşırı küçültme veya pekiştirme bildiren yeni sıfatlar türetmektir (Korkmaz,2009:341):

- ❖ *"Bilemiyorum nedensiz olamaz mı ağır bir söz söylemek vurmak ya da konuşmamak vurmamak bir şeyler uydurmamı istiyor yaptığımı yasaların daracık bir bölümüne sığdırmak nasıl da Emekli Subay'a benziyor tuhafkızını ya da karısını boğsaydı..."* (s.75)

2.1.2.1.6. +(I)msI / +(I)msU:

İlgili ek, renk bildiren sıfatlara eklenerek ‘benzerlik, gibilik’ kavramı veren yeni sıfatlar türetmek üzere kullanılmıştır (Hatiboğlu, 1981: 123):

- ❖ Uçları **sarımsı iki parmağı ısınınca** bir daha çekip ayaklarının arasına bıraktı; kalkarken ezip duruşma salonuna girdi; önceki yerine oturdu. (s.72)

2.1.2.1.7. +şIn:

İlgili ek renk bildiren bir takım sıfatların sonuna eklenerek kalıplaşmış bir biçimde kullanılır. Birkaç renk adından “benzerlik, yakınlık” işlevinde sıfatlar yapmıştır (Korkmaz,2009:342):

- ❖ Mayıs ortasında bir gece geç vakit orta yaşlı bir adamla **sarışın, güzel bir genç** geldi. (s.32-33)
- ❖ Kapı açıldı: ara sıra bir erkekle otelde kalan **sarışın orospuydu**; yanında orta yaşlı bir adam vardı. (s.40)

2.1.2.1.8. +mAn:

Sıfatlardan “azlık” veya “çokluk” gösteren abartma sıfatları yapar (Korkmaz,2009:342). Ekin tek örneğine taranan eserde “kocaman” sözünde rastlanmıştır:

- ❖ Sonraları büsbütün bunamış; bir kadın görünce **kocaman, pörsümüş organını** çıkarır, 'Gelsene kız, karım değil misin benim' dermiş. (s.28)
- ❖ Yangından sonra ölü gömülmediği, kapatıldığı için, yıllardır dalları iç içe girmiş ulu ağaçların altında gürleşmiş yaban otlarının, çalıl原因, dikenlerin sardığı, yosun tutmuş, çoğu eğilip birbirine yaslanmış kavuklu-sarıklı **kocaman taşlarla** dolu gömütlüğe girmemişler. (s.76)

2.1.2.1.9. -Ar / -şAr:

İlgili ekler, asıl sayı sıfatlarından üleştirme sayı sıfatları meydana getirirler.

- ❖ Merdiven altında avluya açılan camlı kapı; salonda dört köşe iki alca’ masa, çevrelerinde kara meşin kaplı **dörder koltuk**; tavandan sarkan kurşun boruların ucunda iki abajur; sağ duvarda... (s.14)
- ❖ On bire değin **ikişer ikişer dört kişi** daha geldi yatak arayan. (s.41)
- ❖ Üçümüz de evliyedik Seferberlik'te; aramız **ikişer yaştı**. (s.78)

2.1.2.1.10. +(I)ncI / +(U)ncU:

Bu ek, sıra kavramı vermek üzere, genellikle sayı adlarına eklenir (Hatiboğlu, 1981:130):

- ❖ Askıdan anahtarı alıp uzattı: 'iki numara, **ikinci katta**, merdiveni çıkınca solda.' (s.9)
- ❖ Merdivenleri çıkarken **ikinci kattaki** iki yataklı odada bir adam horluyordu. (s.10)
- ❖ İlkokulun **beşinci sınıftaki** öğretmenine benziyordu: yumuşak, genç bir kadın. (s.28)
- ❖ **İkinci kadın** ayakyoluna işeyip döndü; Ankara treniyle gelen kadının kaldığı odaya girdi. (s.41)

2.1.2.1.11. +CA:

Bu ek genellikle “gibi olma, kadar olma”, “nitelik” ve “davranış” bildiren bazı sıfatlar yapar (Korkmaz, 2009:341):

- ❖ **Uzunca boylu, göğüslü.** (s.16)
- ❖ İçeri girerken **kır bıyıklı yaşlıca berber** sandalyeden kalktı; 'Buyurun' dedi. (s.21)
- ❖ Köşedeki bankanın demir parmaklıkları önünde bir erkekle kadının arasında duran kara kazaklı, **uzunca boylu**, esmer bir genç kıza baktı geçerken; kız başını çevirdi. İleride bir ağaca yaslanıp bekledi. (s.43)
- ❖ Güleç yüzlü, **tombulca bir adam** cebinden çıkardığı mendille değerli bir nesneye gösterilen ilgiyle, saygıyla horozun bokunu iyice sildi; boynunu okşayıp 'Seni koca aslan' dedi. (s.47)
- ❖ Solundaki gözlüklü, **yaşlıca adam** 'İlk gelişiniz mi?' diye sordu. (s.48)
- ❖ **Kısaca boylu, esmer oğlan** koştu. (s.65)
- ❖ Donunun sol paçasından fildişi renginde **koyuca bir sıvı** aktı uzaya uzaya; dizine yakın bacağındaki kıllara bulaşarak ard arda yatağın üstüne düştü, yayıldı. (s.108)

2.1.2.2. Fiilden Sıfat Türeten Eklerle Türeyen Sıfatlar

Fiil kök ve gövdelerine getirilen yapım ekleri ile oluşmuş sıfatlardır. Bu sıfatlar iki grupta incelenir:

2.1.2.2.1. Fiilden Kalıcı Sıfatlar Türeten Eklerle Oluşan Sıfatlar

Yapım eklerinin bazıları fiillere eklendiği zaman onları kalıcı sıfat hâline getirirler. Bu sıfatların yaygın halde olanları şu eklerle türetilmiştir:

2.1.2.2.1.1. -(I)k / -(U)k:

“Yapılmış, edilmiş” anlamlarında sıfatlar türeten çok işlek bir ektir (Korkmaz,2009:344):

- ❖ Kadının bıraktığı gibi duruyordu her şey: yatağın ayakucuna doğru atılmış yorgan, **kırıxık yatak çarşafı**, terlikler, sandalye, başucu masasındaki gece lambası... (s.7)

- ❖ Karyola demirindeki havluya, yatağın ayakucuna atılmış yorgana, **kırışik yatak çarşafına**, terliklere, sandalyeye, başucu masasındaki gece lambasına... (s.7)
- ❖ ... şimdi **buruşuk yüzü** sırtı eğik bastonuyla parktaki yaşlı adam gibi çok güzelmiş on dokuzunda terziler yalvarırmış giysilerini dikmek için ak ketenden giysileri varmış üstünde merdiven boşluğunda ayakkabılarından birkaç karasinek erkek sinek kondurmamış kızının üstüne de iyi halletmiş. (s.85)

Eşyanın veya varlığın eyleme dönük fiziksel durumunu açıklayan sıfatlar türetir:

- ❖ Paltosunun **önü açık valizi** elinde çantası omzuna asılı odanız var mı yürümüş anahtarı almıştı askıdan salonun ışığını söndürüp odaya giriyordu üç gecedir. (s.7)
- ❖ Yüzüksüzdü elleri, uzun tırnakları **açık pembe**. (s.9)
- ❖ Her günkü ceketinin altına **açık yeşil bir kazak** giymişti. (s.20)
- ❖ — **Açık yeşil kazağı** vardı. İki haftayı geçiyor, cuma sabahı gelmişti. (s.68)
- ❖ Esintisiz, sıcak gecelerde ağabeyi ile yengesi sinek girmesin diye ince elek teli gerilmiş **açık pencerenin** bile serinletmediği sıcak odalarında... (s.104)

2.1.2.2.1.2. –GAn:

Bu ek, eylem kök ya da gövdesine getirilerek, genellikle sıfat gibi kullanılan ve ‘alışkanlık, itiyat, özellik’ kavramları veren sözcükler türetir (Hatiboğlu,1981:64):

- ❖ Önündeki masada duvar dibinde oturan kumral, **konuskan genci birine** benzetiyordu; yüzüne bakınca gözlerini indirdi; bir sigara yaktı. (s.45)

2.1.2.2.1.3–GIn / -GUn:

İlgili ek, eylem kök ya da gövdesine getirilerek genellikle sıfat işlevinde kullanılan ad soylu sözcükler türetir (Hatiboğlu,1981:66). Ekin türettiği sıfatlar genellikle varlıkların belirgin özelliklerini gösterir:

- ❖ Ne dersi veriyordu kim bilir; **yetişkin erkek** öğrenciler nasıl dinlerdi? (s.28)
- ❖ **Bitkin ama ayakta kalan horozu sahibi** kucağına alıp çekildi. (s.49)

- ❖ Gene de arada bir burnunun ucundan, af buyurun, cızz diye damlar **kızgın tavaya**. (s.79)
- ❖ Koltuk altlarına **kızgın kestane** koyun tırnak çakısını saplamak için arkasından yaklaşırken birden dönebilir. (s.85)
- ❖ Önce ayakları tabanları karamsı ayaklarını yıkasana yatmadan kalçalarına varınca kim bilir kaç parçada kolları iki hayır üç parça kanı donmuştur bedenindeki etler **keskin bir bıçakla** sıyrılır. (s.86)
- ❖ Vurdukça parlayan, **kızgın, keskin bıçaklarla** tekdüze bir uyumda usanmadan biçtikleri bu tahtalar katır sırtında... (s.107)

2.1.2.2.1.4. -mA:

Esasen isim-fiil eki olan -mA, ek kalıplaşması sonucu kelime türetebilir. Taranan eserde belirlenen şu örnek sıfat-fiil ekleri dışında isim-fiil eklerinin de kalıplaşma sonucu sıfat türünde ad soylu kelime türetimi için görev üstlenebildiğini bize göstermektedir:

- ❖ Merdiven başının **geçme tahtaları** vardır, kapısı da... (s.35)

2.1.2.2.2. Fiilden Geçici Sıfatlar Türeten Ekler (Sıfat-fiil Ekleri)

Bu gruba giren sıfatlar, yukarıda verilen fiilden türetilmiş kalıcı sıfatlardan farklı olarak bir yanları sıfat bir yanları fiil olan kelimelerdir. Bu nitelikte sıfat türeten başlıca ekler şunlardır: (Korkmaz,2009:346).

2.1.2.2.2.1. -Dİk / -DUk:

Bu sıfat-fiil eki, eylem kök ya da gövdesinden geçmiş zaman ortacı kurar (Hatiboğlu, 1981:61). Ancak, ek kalıplaşması sonucu türetilen kelimelerden bir bölümü sıfat işleviyle de bir ismi niteleyebildiği gibi, isim görevinde de bulunabilir. Taranan eserde belirlenen kimi örnekler şöyledir:

- ❖ Ayrıca **bu tanıdık berbere** gidip tıraş arasında 'Şu bıyığımı da kesiver' dese bir yığın gereksiz laf dinlemek zorunda kalacaktı. (s.21)

Yukarıdaki örnekte ilgili ekin kalıcı isim türettiğini görüyoruz.

- ❖ Stavro'nun ağı içirdiği söylenen karısının **beklenmedik ölümünden** birkaç gün sonra Nureddin'in dayısıyla konuşup... (s.100)

2.1.2.2.2.2. -mİş / -mUş:

Esasen sıfat-fiil eki olan –mİş eylem soylu sözcüklere gelerek onlara sıfat özelliği kazandırır.

- ❖ Kadının bıraktığı gibi duruyordu her şey: yatağın ayakucuna doğru **atılmış yorgan**, kırıışık yatak çarşafı... (s.7)
- ❖ Bakır küllükte bitmeden **söndürölmüş iki sigara**, tepside çaydanlık, süzgü, çay bardağı, kaşık, küçük bir tabakta beş şeker... (s.7)
- ❖ Dayısı yılda birkaç kere gelir, bir torba çökelek getirir, bir süre konuşur, kadının **birikmiş parasını** alır giderdi. (s.15)
- ❖ **Soğumuş etleri** yedi; bir sigara daha yaktı. (s.46)
- ❖ Yatakta karısına **küsmüş bir adam?** (s.60)
- ❖ Beş yıl önce altı mıydı yoksa bunlardan biri dadanmıştı otele; yeni değıştilmiş çarşafın, **ovulmuş muşambaları** kirli bulan... (s.70)
- ❖ **Ölmüş yakınlar** anlatılırdı uzun uzun. (s.71)
- ❖ Gazete okuyan bir adamın önünden geçip parkın ortasındaki küçük alanın bir kıyısına **dikilmiş yontma taşın** kurtuluş anıtına varmadan... (s.76)
- ❖ Buradan çıkınca **soyulmuş kestane** alıp horoz dövüşüne gidebilir. (s.87)
- ❖ Zebercet masaya eğildi; **soğumuş etlerden** birkaç parça yedi. (s.88)
- ❖ Zebercet sol avcunda **buruşmuş onluğı** verirken "Hayır" dedi. (s.89)
- ❖ Zebercet üç mermer basamağı tutunarak çıktı; sigara paketiyle **soğumuş birkaç kestanenin** altından anahtarı aldı; titreyen eliyle kapıyı açıp girdi. (s.92)
- ❖ İki kulenin arasında güneş batmadan sulanan, hasırlar serilen alanda yere çakılı dört kalın sırtığın uçlarındaki yayvan tenekelerde yanan gazla **yoğrulmuş külün** ışığında yenen... (s.104)
- ❖ Asma aralarının **sürölmüş toprağında** ayaklarına çarpan ufak topaçlara aldırmadan koşarak ırmak kıyısındaki... (s.104)

2.1.2.2.2.3. –An:

Bu ekle, eylem kök ya da gövdesinden geniş zaman kavramı veren ve çok defa sıfat, bazen de ad olarak kullanılan sözcük kurulur (Hatiboğlu,1981:28).

İlgili sıfat fiil eki, fiilin yapılış tarzını ifade ederken isimleri niteler, böylece fiille sıfatın özelliğini ortak kelimeye buluşturur:

- ❖ Yolun iki kıyısındaki kırılmış bodur mersinlerin önünde, yıllar önce bir bankanın koyduğu, koyu yeşil boyaları giderek dökülmüş, yıpranmış, arkalıklı alçak sıralardan birine oturmuş **konuşan iki genç** o geçerken sustular. (s.75)
- ❖ Kimi **konuşan, gülen, kimi asık, kayıtsız yüzler**. (s.91)

2.1.2.2.2.4.–mAz:

Eylem kök ya da gövdesinden sıfat görevinde kullanılan ortaç kurar. Genellikle fiilin olumsuz yönünü gösteren durumlara ilişkin anlam yapısıyla sözcüğe sıfat niteliği kazandırır:

- ❖ Küçük Bey'e su verirken eli titreyen, yüzüne bakınca kızaran o yeniyetme kızı belki son günlerinde bir gece çağırdı da erkekliğinin ancak bir tek kadına,**erişilmez bir kadına...** (s.105)

2.1.2.2.2.5. -AcAk:

İlgili ek eklendiği eyleme gelecek zaman anlamı kazandırırken, diğer yandan da bir duruma yönelik gelecekteki durumu betimleyerek kelimeye sıfat niteliği verir:

- ❖ Yemek günü değildi; odaları toplamaktan başka **yapacak işi** yoktu. (s.28)
- ❖ **Değişecek şeyler** var; temizlik falan bir ay sürer. (s.62)
- ❖ Af buyurun yabancı mısınız hayır evet yabancı gibiyim gelip geçenlerden bir tanıdığım ara sıra **konuşulacak bir yakınım** mı var burda... (s.86)
- ❖ Serin, kapalı, neredeyse **yağacak bir havada** istasyona gidip aldığı gazetede '7 Kasım Perşembe'yi görünce anlamıştı. (s.95)

2.1.3. Birleşik Sıfatlar

Birleşik sıfatlar, birden fazla sözcüğün birleşmesinden meydana gelerek sıfat görevi yapan sözcüklerdir.

İki sözcüğün birleşmesinden ortaya çıkan birleşik sözcüklerin bir bölümü doğrudan doğruya, bir bölümü de sıfat yapan ekleri alarak sıfat olurlar (Atabay,1983:88).

Birleşik sıfatlar oluşumları ve yapıları bakımından ikiye ayrılmaktadır:

1) Kaynamış Birleşik Sıfatlar

2) Kurallı Birleşik Sıfatlar

2.1.3.1. Kaynamış Birleşik Sıfatlar

Kaynamış birleşik sıfatlar, ikişer sözcüğün türlü türlü biçimlerde kaynaşmasından meydana gelmiştir. Oluşum türü ve anlam yapılanmasına göre türlere ayrılmaktadır. Sınıflandırmamız Haydar Ediskun'un Türk Dilbilgisi adlı kitabında uyguladığı, Sıfatlar bölümünde yer alan tasniften yararlanılarak yapılmıştır(Ediskun,1985:152)

a) İki isimden yapılmış olanlar: Can/ciğer (arkadaş) - cam/göz (ihtiyar = tamahkâr ihtiyar) - kepçe/kulak (Fahri) - gaga/burun (Ahmet) – kıl/kuyruk (delikanlı) - kene/göz (çocuk = küçük ve batık gözlü)... vb (Ediskun,1985:152).

- ❖ Bununla merdiven altı arasında **yarımay biçimi**, tek basamaklı yüksek masa ve bir koltuk. (s.11)

b) Belirtisiz isim tamlaması biçiminde olanlar: Çiçek/bozuğu (yüz)-cam/göbeği (kumaş)-vişne/çürüğü (kurdele)-uluslar/arası (gerginlik)-kahve/rengi (şapka)-üstün/körü (ödev) - kavun/içi (giysi)-kuş/başı (et, kar)... vb (Ediskun,1985:152- 153).

- ❖ Karyola demirinde kadının unuttuğu havlu, sırma püsküllü **vişneçürüğü perde**, lavabonun üstünde duvara asılı iki ucu çiçekli... (s.7)
- ❖ **Vişneçürüğü atlas yorgan**, konağın yorganlarından biriydi. (s.41)
Vişneçürüğü örneğinde her iki kelime de temel anlamın dışına çıkarak yeni bir olguyu göstermiştir.
- ❖ Odanın kapısını çekip kapamış yaklaşıyordu: kara saçları, önü açık **kahverengi paltosu**, duman karası çorapları, kısa topuklu ayakkabıları. (s.9)

İncelenen eserde bu maddede verilen sıfatlar anlam aktarımı geçirmiştir. Her iki kelime de temel anlamın dışına çıkarak yeni bir oluşu göstermişlerdir.

ç) **İki ya da daha çok sıfattan yapılmış olanlar:** Bir/çok (kimse),-hiç/bir (insan), her/hangi bir (insan) , - bir/az (sabır) , - içli/dışlı (arkadaş) , -senli/benli (komşu),alıcı/verici (radyo)... (Ediskun,1985:153).

- ❖ Öğleden sonra salonda, yerlerinde oturmuş gazete okurlarken (onun okuduğu yoktu pek: bir başlık, anlamadan **birkaç satır**)... (s.30)
- ❖ Genç adam at üstünde geniş sokağın ucunda görününce nalbant koşup kollarını salladı, **birkaç tabanca** patladı; vurulup düştü. (s.50)
- ❖ Adliye'nin önünde **birkaç yolcu** indirmiş ağır ağır kalkan bir otobüsün yarı açık arka kapısındaki oğlan 'İzmir, İzmir, İzmir' diye bağıırıyordu. (s.63)
- ❖ **Birkaç gün** kuşlarına bile uğramamış Haşim Bey. (s.98)

d) **İki fiil ya da fiilimsiden oluşanlar:** Vurdum/duymaz (kimseler) göçer/konar (kabileler) - okur/yazar (köylüler) - ola/bilir (olaylar) - emme/basma (tulumba) - gelen/geçen (günler) - derme/çatma (bina)... vb (Ediskun,1985:153).

- ❖ Yangın yerlerinde **derme çatma** evler yapılıyordu. (s.78)

2.1.3.2. Kurallı Birleşik Sıfatlar

Belirli kurallar çerçevesinde oluşan, söz öbeği biçimindeki birleşik sıfatlardır. Pek çok çeşitli yollarla oluşurlar, başlıcaları şunlardır:

a) **Sıfat tamlaması “+lı”yapım eki ile:** *kısa boylu adam, küçük kapılı ev* şeklinde.

- ❖ 'Söylemedi; bilmiyorum .' aynanın sağındaki askıda otelin havlusu, tavanda kurşun borunun ucundaki abajur, sağ duvarın ortasındaki **kalın çerçeveli resim**. (s.9)
- ❖ **Büyük yataklı odalar** tek kişiye on beş, iki kişiye yirmi beş liraydı. Otelin zarfından paranın üstünü verdi; kasayı kilitledi. (s.25)
- ❖ Kavşakta, **bol ışıklı caddenin** ötesinde büyük iş hanının önünde, oğlanın durup gülümsediği, belki de çağırmasını beklediği kaldırımında kuru yemişçiler, şamtatlıcısı, kestaneci yerlerindeydiler gene. (s.83)

b) İsimlerin yinelenmesiyle yapılır: Katar katar (develer) - salkım salkım (tan yelleri, Dede Korkut) - avuç avuç (paralar) - yığın yığın (eşya)...vb (Ediskun,1985:155).

- ❖ Az sonra paket koltuğunda dışarı çıkıp bir bankanın, tatlıcının, terzinin, eczanenin önünden geçti; vitrinine **kat kat ayakkabılar** dizilmiş bir dükkâna girdi.(s.22)

c) Yakın anlamlı kelimeler yan yana getirilerek yapılır: Sazlı sözlü (toplantılar)

-akıllı uslu (çocuklar) - kırık dökük (eşya) - delik deşik (perdeler) - eğri büğrü (cetvel) -açık saçık (sözler) - alaca bu-laca (renkler) - yamrı yumru (merdiven) - sıkı fıkı (arkadaş) - yalan yanlış (haberler) - abuk sabuk (söz)... vb (Ediskun,1985:155).

- ❖ Çevresine baktı; her şey yerindeydi. Kapıyı açıp çıktı. Hava iyiydi; gökyüzünde **tek tük bulutlar** vardı. (s.20)

2.2: Anayurt Oteli Adlı Romanda Görevleri Bakımından Sıfatlar

Sıfatların, anlamlarıyla görevleri birbirine sıkı bir biçimde bağlıdır. Çünkü bu öğelerin bir adın önünde tamlayan olarak görev aldıkları kesindir. Sıfatlar adların önünde bir niteleme bir de belirtme görevleri vardır. Böylece sıfatlar,

1) Niteleme sıfatları

2) Belirtme sıfatları

Olarak iki bölüme ayrılırlar. (Atabay,1983:77)

Tezin bu bölümünde, Anayurt Oteli adlı kitapta geçen niteleme ve belirtme sıfatlarını inceledik. Tarama sonucu elde ettiğimiz veri örneklerini incelerken her bir sıfatın geçmiş olduğu sayfa numarasını verdik (gösterdik). Tarama amaçlı kullandığımız eserin 2017 baskısını esas aldık.

2.2.1. Niteleme Sıfatları

Niteleme sıfatları, varlıkların biçimsel özelliklerini, renklerini, durumlarını, her türlü iç ve dış özelliklerini belirten sıfatlardır. İsme yöneltilen “nasıl” sorusu, niteleme sıfatını buldurmaktadır.

Zeynep Korkmaz “ Türkiye Türkçesi Grameri; Şekil Bilgisi” adlı kitabında niteleme sıfatlarını işlev bakımından genel bir sınıflandırmaya koymuş, niteleme sıfatlarının işlevce genişliğinden bahsederek tüm türleriyle gruplandırmanın güçlüğüne dile getirmiştir:

“Varlıkların birbiriyle ortaklaşan veya birbirlerinden ayrılan pek çok özellikleri bulunduğu için, bunları niteleyen sıfatlar da pek çoktur. Hatta canlı ve cansız bir varlığın birden çok özelliğinin bulunabilmesi, nitelik bildiren sıfatların sayısını varlıkların sayısının kat kat üzerine çıkarmıştır. Bu nitelikler de çok yönlüdür. Onun için nitelik sıfatlarını kendi içinde eksiksiz ve kapsamlı bir sınıflandırmaya sokmak kolay değildir. Bununla birlikte, sıfatların niteleyici özellikleri göz önünde bulundurularak işlev bakımından şöyle genel bir sınıflandırmadan geçilebilir” (Korkmaz,2009:362).

Biz de bu sınıflandırmadan hareketle Anayurt Oteli adlı kitapta geçen niteleme sıfatlarını gruplandırdık.

2.2.1.1. Renk Bildirimi Yapan Sıfatlar

Bunlar *ak, beyaz, boz, kara, kırçıl, mavi, pembe, yeşil* gibi çeşitli renk adlarının sıfat olarak kullanılmasından oluşmuş türlerdir (Korkmaz,2009:362). Anayurt Otelinde Y. Atılğan, romanın baş kişisi olan Zebercet’i betimlerken dış görünümü, giyimi konusunda renk bildiren birçok sıfattan yararlanmıştır. Taranan eserden belirlenen kimi fişler bu sıfat türüne ilişkin olarak şöyledir:

- ❖ Her günkü ceketinin altına **açık yeşil bir kazak** giymişti. (s.20)
- ❖ Yarım saat sonra, erkek giysileri satan bir mağazada yakışıklı, genç bir satıcının biraz alaylı, gülümsemeli yardımıyla seçtiği **bir kara pantolonu, yakası kapalı açık mavi kazağı, üç düğmeli kara ceket**i paravanayla ayrılmış bir köşede duvara dayalı dar-uzun aynanın önünde giymiş, eski ceketinin ceplerindekileri yenisine aktarıyordu. (s.22)

- ❖ Güzel, üstünüze oturmuş. **Kara ayakkabıyla** giyerseniz iyi olur, dedi. (s.22)
- ❖ Kalçalarına inen, eteği işlemeli **tozpembe bir gömlek** vardı sırtında; iri memelerinin yarısı görünüyordu. (s.28)
- ❖ Yatağın solunda duvara çakılı askıya mı asmıştı ince, **kahverengi paltosunu?** (s.41)
- ❖ Bu **vişneçürüğü atlas yorgan** Kolağası'nın kızını da örtmüştü belki; Rüstem Bey'le yan yana. (s.41)
- ❖ **Kara bıyıklı** iki adam da kalkmış çıkıyorlardı. (s.45)
- ❖ Polisin gösterdiği odaya üstleri tabakla örtülü çay bardakları, kahve fincanlarıyla dolu bir askıyı kayıtsızca sallayarak giren **ak önlüklü bir kahveci** çırağının ardından girdi. (s.45)
- ❖ 'Esmer elliler iyi yüreklidir' der bir arkadaşım... (s.53)
- ❖ Adam sol eliyle paketi uzattı; sağ elindeki **koyu sarı çakmakla** sigarayı yaktı. (s.62)
- ❖ Tavandaki **ak abajurda** pencerenin yankısına bakıyordu. (s.66)
- ❖ Hangisi? Diye bağırdı **kırmızı yakalı kara cüppeleriyle** kürsünün ardında oturan üç yargıçtan ortadaki kır saçlı, kalın kaşlı, alnı kırışık, ince dudaklı başkan. (s.71)
- ❖ Yolun iki kıyısındaki kırılmış bodur mersinlerin önünde, yıllar önce bir bankanın koyduğu, **koyu yeşil boyaları** giderek dökülmüş, yıpranmış, arkalıklı alçak sıralardan birine oturmuş konuşan iki genç o geçerken sustular. (s.90)

Yazar üstteki örneklerden görüleceği üzere, renk adlarını sıfat görevinde kullanırken rengin tonlarını betimlemek için deyim aktarmalarından yararlanmış; vişneçürüğü, tozpembe gibi örneklerle Türkçenin renk sıfatları konusunda nüansları söz varlığıyla yakalayan bir dil oluşundan üslupça yararlanmıştır.

2.2.1.2. Varlıkların Soyut Niteliklerini Bildiren Sıfatlar

Bu tür sıfatlar varlıkların sahip oldukları *iyi, kötü, sıcak, yumuşak, sert, çirkin, kaba* gibi soyut, göreceli özelliklerini göstermektedir. Romanda kişilerin iç betimlemesi yapılırken bu türden sıfatlardan sıklıkla yararlanıldığı belirlenmiştir:

- ❖ Büyüdükçe **sabırlı, ağırbaşlı bir insan** oldu. (s.14)
- ❖ Anlaşılan son **kötü adamdı** bu; kasaba arınmıştı. (s.51)

- ❖ Esmerdi; burnu, dudakları inceydi; gözleri, saçları kara, kirpikleri uzundu; ama bir yığın kadına uyabilirdi bu tanım, ya da erkeğe; **çirkin bir kadına** ya da erkeğe bile. (s.52)
- ❖ Bu **ağırbaşlı, sabırlı hayvanın** böyle yabanlaşması şaşılacak şeydi. (s.59)
- ❖ Bölükte yürürlerken söylerlerdi: 'Ankara, Ankara, **güzel Ankara.**' (s.64)
- ❖ ... Savcı sanığı nasıl tanıdığını dengesiz davranışları olup olmadığının sorulmasını istedi soruldu iyi tanıdığını az konuşan **çalışkan biri** olduğunu bir akşam tarla dönüşü niye mercimek çorbası pişirmedi diye anasına bağırıldığını eskiden bir gün de ikindi namazı kılarken arkasından yaklaşıp kulağının dibinde mantar tabancası patlatarak namazı bozduğunu söyledi... (s.73)

2.2.1.3. Varlıkların Dış Görünüşlerini, Bedensel Veya Fiziksel Özelliklerini Niteleyen Sıfatlar

Bu sıfatlar varlığa ait biçimsel ve fiziksel özellikleri tasvir etmekte kullanılır. *Uzun, kısa, küçük, büyük, ihtiyar, genç, yuvarlak* vb. sıfatlar örnektir.

- ❖ Bununla merdiven altı arasında **yarım ay biçimi, tek basamaklı yüksek masa** ve bir koltuk.
- ❖ Zebercet uyuyakalmıştı bir süre. Masaya vurulunca uyanmış başını kaldırmıştı: **Genç bir kadınla** bir erkek duruyordu karşısında; gülümsüyorlardı.(s.18)
- ❖ Çarşıya yakın **büyük caddedeki** berberlerden birine gidecekti. (s.21)
- ❖ ...bir köşede duvara dayalı **dar-uzun aynanın** önünde giymiş, eski ceketinin ceplerindekileri yenisine aktarıyordu. (s.22)
- ❖ Yargıç sorduğunda nerdeyse tanıyamayacaktı; sinmiş, çökertilmişti sanki ama oydu: **orta boylu, esmer, ince yüzlü genç bir adam.** (s.26)
- ❖ **Seyrek dişli, yaşlıca bir kadın** açmıştı pencereyi; yüksekçeydi; önce Halil Onbaşı girmiş, kolundan tutup çekmişti. (s.27)
- ❖ **İyi giyinmiş bir adamdı.** (s.34)
- ❖ **Geniş yataklı bir oda** vereyim size. (s.36)
- ❖ Soldaki masalardan birinde **geniş alınlı, yuvarlak gözlü, dört köşe bıyıklı bir adam, karşısında** oturan iki kişiye bir şeyler anlatıyordu. (s.44)

- ❖ **Uzunca boylu, ince bir adam** karşısındaki sandalyeyi çekmişken bıraktı; gidip kapının öte yanındaki iki kişilik masaya oturdu. (s.45)
- ❖ Ağır ağır doğrulurken sandalye gıcırdadı. **Geniş omuzlu, katı yüzlü bir gençti.** (s.45)
- ❖ Yelekli, boyunbağı, **uzun yüzlü bir adam** karşısındaki sandalyenin arkalığını tutup sordu: (s.46)
- ❖ **Güleç yüzlü, tombulca bir adam** cebinden çıkardığı mendille değerli bir nesneye gösterilen ilgiyle, saygıyla horozun bokunu iyice sildi; boynunu okşayıp 'Seni koca aslan' dedi. (s.47)
- ❖ 'Atkestaneleri olur çantamda hep' demişti **uzun boylu kız**; elleri esmerdi.(s.53)
- ❖ Kadının yüzü bulanıktı artık. Esmerdi; burnu, dudakları inceydi; gözleri, saçları kara, kirpikleri uzundu; ama bir yığın kadına uyabilirdi bu tanım, ya da erkeğe; **çirkin bir kadına** ya da erkeğe bile. (s.54)
- ❖ Bir zamanlar konağın erkeklerine bile yüzü örtülü çıkan **kara kuru Kadriye Kalfa'nın** odasıymış. (s.55)
- ❖ Ağarmış, seyrelmiş saçlarıyla, **şişkin gözkapaklarıyla, sarkık yanaklarıyla** bildiği Rüstem Bey'in gençliğini gözünün önüne getiremezdi hiç. (s.56)
- ❖ Postanede önündeki sırtı kamburca, **kır saçlı adamın işi** bitince parayı yatırdı. Makbuzu verirken postacı sordu: (s.62)
- ❖ **Kısaca boylu, esmer oğlan** koştu. Öteki sarışındı, yüzü düzgündü; köylü olduğu **kemikli, irice ellerinden** belliydi. (s.65)
- ❖ **Karaca bir oğlandı; dağınık, kirli saçlı.** Sağ ayağını boya sandığına uzattı. 'Cila istemez' dedi. (s.71)
- ❖ Hangisi? Diye bağırdı kırmızı yakalı kara cüppeleriyle kürsünün ardında oturan üç yargıçtan ortadaki **kır saçlı, kalın kaşlı, alnı kırışık, ince dudaklı başkan.** (s.72)
- ❖ Yangından sonra ölü gömülmediği, kapatıldığı için, yıllardır dalları iç içe girmiş ulu ağaçların altında **gürleşmiş yaban otlarının**, çalılarının, dikenlerin sardığı yosun tutmuş, çoğu eğilip birbirine yaslanmış **kavuklu-sarıklı kocaman taşlarla dolu gömütlüğe** girmemişler. (s.76)
- ❖ Başını yan çevirip baktı. **Kasketli, atkılı, kırışık yüzlü yaşlı bir adam** sıranın kıyısına oturmuş bir şeyler mırıldanıyordu: '... ah... yok... kuşlardan. (s.76)
- ❖ Kapıya koşup dışarıya baktı. Sağda, ileride **başı örtülü bir kadın** gidiyordu.
- ❖ **Kıvrıkcık saçlı bir genç** geçti kaldırımından başını çevirmeden. (s.83)

- ❖ **Kalın dudaklı, pembe yanaklı bir adam** karşısındaki sandalyeyi çekti, oturdu. (s.89)
- ❖ Çaybaşı'nda **küçük bir ev** döşemişler. Çocukları olmamış. Yıllar sonra bir gün kocası ırmakta serpmeyle balık tutarken ayağı söğüt köklerine takılıp boğulunca konağa çağırmışlar da gelmemiş. (s.99)
- ❖ ... damlata damlata su içen **yanık yüzlü tahtacı** kadınların güneş vurdukça parlayan, kızgın, keskin bıçkılarla tekdüze bir uyumda usanmadan biçtikleri bu tahtalar katır sırtında... (s.106)

2.2.1.4. Mekânda ve Zamanda Mesafe Niteliği Bildiren Sıfatlar

Bu sıfatlar tasvir edilen yerin konuma yakınlığı veya uzaklığı; *dar* veya *geniş oluşu* gibi ölçüler bildirir, kimi kez de anlamsal açıdan zamanı da mesafelerle birlikte nitelerler.

- ❖ **Uzak ilçelerin** birinden bir siyasal partinin yıllık toplantılarına geldiğinde bir-iki gece otelde kalan iriyarı, konuşkan dişçi buna "Zebercet Efendi'nin kürsüsü" der. (s.11)
- ❖ On yıl önce **uzak köylerin** birinden dayısı olduğunu söyleyen bir adam getirdi kadını, bohçası koltuğunda. (s.14)

2.2.1.5. Varlıkların Duyu Organları İle Algılanan Niteliklerini Bildiren Sıfatlar

Bu sıfatlar çevremizi algılamakta görevli olan duyu organları sayesinde cisimlerin sesini, kokusunu, sertliğini yumuşaklığını, sıcaklığını vb. nitelikleri bildirmekle görevlidir. Bunlar *acı, ekşi, tatlı, sıcak, soğuk* vb. türünden sıfatlardır. Taranan eserde bu türden sıfatlar varlıkları algılanabilir yönleriyle nitelemenin yanında, temel anlamları dışına çıkarak kişinin mizacını anlatmak üzere de işlev kazanmıştır.

- ❖ **Tatlı bir kazaydı** bu; ama insanın ölmesi nasıl da kolaydı. (s.23)
- ❖ Sol elinin kü-çük parmağıyla burnunun sol deliğini karıştırdı; çıkardığı **bir parça kuru** sümüşe baktı, parmağını koltuğunun altına sildi; yüzünü buruşturdu.
- ❖ Uzun boylu biri kayıtsız, **kuru bir sesle** 'Aa, küçük askerim gelmiş' dedi. (s.27)
- ❖ Esmer, **kuru bir yüz**; dudakları, gözleri alay eder gibi. (s.34)

- ❖ Belki bu kadın da uzun, **sıcak günlerde** zenci kızların biriyle ya da ikisiyle... (s.53)
- ❖ Yumuşak bir sesle çağırdı. (s.59)
- ❖ Güneşli, **ılık bir gündü.** (s.62)
- ❖ Anası '**Sıcak gecelerde** karı-koca gizlice ırmak kıyısına giderler sabaha karşı gelirlerdi kuleye' dediğine göre karanlıkta pencere önünde oturup bekliyordu demek Rüstem abisini mi? (s.104)

2.2.1.6. Bir Nesnenin Yapıldığı Maddeyi Gösteren Sıfatlar

Bu sıfatlar varlıkların hangi maddeden yapılmış olduklarını niteleyen sıfatlardır. Bunlar *yün kazak, gümüş yüzük, altın saat, bakır tencere, deri ceket* vb. sıfatlardır.

Bu sıfatlar bazı araştırmacıları fikir ayrılığına düşürmüştür. Bir grup araştırmacılar bu sıfatları takısız tamlamaları içinde belirtmiş, bir grup araştırmacılar ise sıfat tamlaması şeklinde değerlendirmişlerdir.

Tahta kaşık, cam bardak vb. söz dizilerini takısız ad tamlaması olarak adlandıran ilk isim T. Nejat Gencan'dır (Gencan 1969, 2001). T. N. Gencan'ın görüşlerinde bu tamlamaları ad tamlamaları bölümünde değerlendiren Deny (1941), Kononov (2002), Emre (1945), Mayzel (1958) gibi isimler etkili olmuşsa da Türkiye'deki tartışmalarda görüşün en önemli temsilcisi olarak T. N. Gencan öne çıkar. Gencan'dan sonra dergilerdeki tartışmalarda bu tür yapıları sıfat tamlaması kabul etmeyen isimler Hatipoğlu (Kılıçoğlu) (1954, 1972), Eryaşar (1995), Bolulu (1995), Çam Öneren (1995), Yavuz (2000)'dur. Atabay vd. (2003) takısız ad tamlaması kabulünü işleyen ilk kitap çalışmalarından biridir(Kerimoğlu,2011).

Dergilerdeki tartışmalarda söz konusu yapıları Kamadan (1969), Güveli (1969, 1970), Harut (1992), Türkseven (1994, 1995), Zülfikar (1995), Kahraman (1995), Balcı (1995, 2001) sıfat tamlaması olarak kabul ederler ve takısız ad tamlaması görüşündekileri eleştirirler. Dil bilgisi ve söz dizimi kitaplarında bu dizileri Ergin (1993), Banguoğlu (1998), Ediskun (1999), Şimşek (1972), Kükey (1975), Korkmaz (2003), Kahraman (2009), Karaörs (1993), Eker (2003), Delice (2003), Karahan (2004), Karaağaç (2009), Özçelik-Erten (2005), Yaman (2000), Cemiloğlu (2001), Kültürel (2009) takısız ad tamlaması olarak incelemişler(Kerimoğlu,2011).

- ❖ Kadının bıraktığı gibi duruyordu her şey: yatağın ayakucuna doğru atılmış yorgan, kırıxık yatak çarşafı, terlikler, sandalye, başucu masasındaki gece lambası, **bakır küllükte** bitmeden söndürölmüş iki sigara, tepside çaydanlık... (s.7)
- ❖ ... yatağın kıyısında oturuyordu paltosunu çıkarmış kara kazağı iri **yuvarlaklı gümüş kolyesi** bakmıştı zahmet oldu size sonra o köye nasıl gidileceğini sormuştu. (s.7)
- ❖ Ama o koku yoktu; belki dün gece de yoktu; oysa kadın [o sabah **küçük deri valizini** yere bırakıp çantasını açarken ne kadar borcum diye sormuştu üstü kalsın yüzüksüzdü elleri çok teşekkür çay için de valizini aldı gitti] (s.7)
- ❖ ...neden öldürdüğünü söylemiyordu yalnız **bakır sürahiyi** kafasına vurdum dedi öğleye değin teslim olması için kandırmaya uğraştım nereye kaçarsın iki güne varmaz tutarlar dedim... (s.73)
- ❖ Bekçiyile **demir kazıkları** söktük, sırayı getirip buraya çaktık. Zebercet ‘in sağ bacağına, dizine doğru yukarıdan cıvık bir kuş pisliğı düştü, yayıldı. (s.80)
- ❖ Ak abajurun üstünden **kısa kurşun boruyu** iki eliyle tutup çekti, asıldı; bir çatırtıyla birlik borunun tavana bağılı olduğı yerden küçük bir tahta parçası koptu; saçlarına, yüzüne tozlar düştü. Yatağı atladi; yere indi. **Kurşun borunun** ucunda abajur yana kaymış sarkıyordu. (s.105)

Türemiş, birleşik ve kelime grupları biçimindeki sıfatların bir kısmı da nitelik bildiren sıfatlardır. Varlıklarda yer alan somut ve soyut niteliklere, bu yapım eklerinin ve birleşme biçimlerinin kattığı işlev incelikleri söz konusu olunca yukarıda yapılan genel sınıflandırmaya aşağıdaki ayrıntı bildiren daha dar kapsamlı türleri eklemek uygun olur (Korkmaz,2009:366).

2.2.1.7. Ada Herhangi Bir Özelliğı Sahip Olma Niteliğı Katan Sıfatlar

Bu sıfatlar ada +IU eki geldiğinde onu niteleyen kavrama sahip olduğunu bildiren sıfatlardır. İlgili ek birçok sıfatın türetiminde görev üstlenmiştir.

Ahlak-lı (kadın), disiplin-li (öğrenci), ev-li (adam) vb. sıfatlar örnektir. İncelenen eserde, bu tür ve işlevde kullanılan sıfatların birçok örneğine rastlanmış olup kimileri şu şekildedir:

- ❖ Büyüdükçe **sabırlı, ağırbaşlı bir insan** oldu. (s.14)
- ❖ Oda geçmiştir o çeşmeli alandan; kahvelerin önünde oturanlar bakmıştır. Uzun bir bağda **kokulu üzümler** yediler, Kumçay'da balık tuttular. (s.30)
- ❖ **Pürüzlü bir sesle** 'Beni aldattı' dedi. (s.33)

2.2.1.8. Kişilerin Fiziki Özelliklerini Niteleyen Sıfatlar

Kişinin fiziki görünümünü anlatmak üzere beden yapısını, giyim-kuşamını esas almak üzere türemiş sıfatlar görülmektedir. *Kilo-lu (kadın), sakal-lı (adam)* vb. sıfatlar örnektir.

- ❖ **Yaşlı adamlar** 'Her mahalleden eli silâhlı bir tek erkek çıksaydı yanmazdı burası' derler. (s.10)
- ❖ **Yelekli, boyunbağlı, uzun yüzlü bir adam** karşısındaki sandalyenin arkasını tutup sordu. (s.46)

2.2.1.9. Bir Varlık Veya Nesnede Bir Niteliğin Eksikliğini Gösteren Sıfatlar

+sIz / +sUz ekleriyle türetilmiş olan sıfatlar genellikle bir eksikliğe, yoksunluğa işaret ederek ismi nitelemekle görevlidir. Romanda birçok örneği bulunan bu tür sıfatlardan seçilenlerin bir kısmı aşağıda sıralanmıştır.

- ❖ Bir çift kara, **bağcısız ayakkabı** seçti. (s.22)
- ❖ Uzun boylu biri **kayıtsız, kuru bir sesle** 'Aa, küçük askerim gelmiş' dedi. (s.27)
- ❖ Sandalyede **çorapsız iri ayaklarının** parmakları üstüne kalkarak, karalı uzun donunun paçaları yukarıda, kolları havada... (s.60)
- ❖ Otele gelince merdiven altından **borusuz gaz sobasını** çıkarıp odaya götürdü. (s.82)
- ❖ Karnındaki **ağrısız gerginlik**, sıkıntı gittikçe artıyordu.(s.91)
- ❖ Kimi konuşan, gülen, kimi asık, **kayıtsız yüzler**. (s.91)
- ❖ Halil Onbaşı götür şunu nöbetçi subayına beş gün **katıksız hapis**. (s.93)
- ❖çamdan uzun keskilerle, bıçaklarla oyulmuş, içindeki serin suya oyulduğu ağacın kokusu sinmiş **geniş ağızlı kulpsuz testiden** - memelerinin girdiği yeleklerine çenelerinden damlata damlata su içen... (s.107)

2.2.1.10. Kişilerde Alışkanlığı, Nesnelerde Belirgin Özelliği Gösteren Sıfatlar

+CI eki genellikle meslek adları türetmek üzere Türkçenin yaygın şekilde kullanılan yapım eklerindendir. Söz konusu ekle türemiş meslek adları bazen tür kaymasına uğrayarak önüne geldikleri ismin yapılan meslek bakımından nitelenmesinde de görev üstlenebilmektedir:

- ❖ Babam iç güveysi girmiş eve; **leblebici Hafız'ın** küçük oğluymuş. (s.78)

2.2.1.11. Bir Niteliğin Varlıkta Yoğun Olduğunu Bildiren Sıfatlar

Bu sıfatlar genellikle +GAn eki aracılığıyla türetilmiştir. +GAn eki fiillerin kök ve gövdelerine eklenerek eklendiği fiilin bildirdiği kılış veya oluşu aşırılık, fazlalık düzeyinde yapma belirten sıfatlar türetir:

- ❖ Önündeki masada duvar dibinde oturan kumral, **konuskan genci birine** benzetiyordu; yüzüne bakınca gözlerini indirdi; bir sigara yaktı. (s.45)

2.2.1.12. Bir Tarzı Ve Adların Yapılış Özelliğini Bildiren Sıfatlar

+mA eki fiillerin kök ve gövdelerine gelip onlardan kalıcı sıfatlar oluşturmaktadır. Bu sıfatlar o hareketle yapılan işi ifade etmektedir. *Süz-me (bal)*, *as-ma (köprü)* vb. sıfatlar örnektir.

- ❖ Merdiven başının **geçme tahtaları** vardır, kapısı da... (s.35)

2.2.1.13. Adlara Anlamca Bir Bildirme Ve Pekiştirme Özelliği Katan Sıfatlar

+GIn eki fiil kök veya gövdelerine gelerek onlara aşırılık anlamı kazandırmaktadır. *Sal-gın (hastalık)*, *dal-gın (öğrenci)* vb. sıfatlar örnektir.

- ❖ Ne dersi veriyordu kim bilir; **yetişkin erkek** öğrenciler nasıl dinlerdi? (s.28)
- ❖ **Bitkin ama ayakta kalan horozu sahibi** kucağına alıp çekildi. (s.49)
- ❖ Gene de arada bir burnunun ucundan, af buyurun, cızz diye damlar **kızgın tavaya**. (s.79)

- ❖ Koltuk altlarına **kızgın kestane** koyun tırnak çakısını saplamak için arkasından yaklaşırken birden dönebilir. (s.85)
- ❖ Önce ayakları tabanları karamsı ayaklarını yıkasana yatmadan kalçalarına varınca kim bilir kaç parçada kolları iki hayır üç parça kanı donmuştur bedenindeki etler **keskin bir bıçakla** sıyrılır. (s.86)
- ❖ Vurdukça parlayan, **kızgın, keskin bıçaklarla** tekdüze bir uyumda usanmadan biçtikleri bu tahtalar katır sırtında... (s.107)

Nitelik sıfatlarının bir kısmı da kendilerinde var olan hareket ve zaman kavramlarını bir varlığa veya nesneye geçici olarak bağlayan sıfatlardır. Bunlar sıfat gibi kullanılan fiil şekilleri, yani sıfat-fiillerdir. Taşıdıkları zaman özelliği bakımından üçe ayrılırlar (Korkmaz,2009: 369).

2.2.1.14. Geçmiş Zaman Gösterenler

-Dık / DUK ve -mİş / mUş geçmiş zaman sıfat-fiilleri kalıplaşarak sıfat işlevinde adlar türetir. *Bil-dık (kimse), tanı-dık (kadın)* vb. sıfatlar örnektir.

- ❖ Ayrıca **bu tanıdık berbere** gidip tıraş arasında 'Şu bıyığımı da kesiver' dese bir yığın gereksiz laf dinlemek zorunda kalacaktı. (s.21)
- ❖ Stavro'nun ağı içirdiği söylenen karısının **beklenmedik ölümünden** birkaç gün sonra Nureddin'in dayısıyla konuşup... (s.100)

2.2.1.15. Geniş Zaman Gösterenler

-An, -r, -Ar, -Ir / -Ur , -mAz geniş zaman sıfat-fiilleri eylemin kök ve gövdelerine eklenerek onlardan kalıcı isimler türetmiştir. *Beklen-en (misafir), dayanıl-maz (acı)* vb. sıfatlar örnektir.

- ❖ Yolun iki kıyısındaki kırılmış bodur mersinlerin önünde, yıllar önce bir bankanın koyduğu, koyu yeşil boyaları giderek dökülmüş, yıpranmış, arkalıklı alçak sıralardan birine oturmuş **konuşan iki genç** o geçerken sustular. (s.75)
- ❖ Kimi **konuşan, gülen, kimi asık, kayıtsız yüzler.** (s.91)
- ❖ Küçük Bey'e su verirken eli titreyen, yüzüne bakınca kızaran o yeniyetme kızı belki son günlerinde bir gece çağırırdı da erkekliğinin ancak bir tek kadına, **erişilmez bir kadına...** (s.105)

2.2.16. Gelecek Zaman Gösterenler

-AcAk eki fiillerin kök ve gövdesine gelerek gelecek zaman anlamlı sıfatlar (sıfat-fiillerden) oluştururlar. *Gidile-cek (yol)*, *okun-acak (kitap)* vb. sıfatlar örnektir.

- ❖ Yemek günü değildi; odaları toplamaktan başka **yapacak işi** yoktu. (s.28)
- ❖ **Değişecek şeyler** var; temizlik falan bir ay sürer. (s.62)
- ❖ Af buyurun yabancı mısınız hayır evet yabancı gibiyim gelip geçenlerden bir tanıdığım ara sıra **konusulacak bir yakınım** mı var burda... (s.86)
- ❖ Serin, kapalı, neredeyse **yağacak bir havada** istasyona gidip aldığı gazetede '7 Kasım Perşembe'yi görünce anlamıştı. (s.95)

2.2.2. Belirtme Sıfatları

Belirtme sıfatları; varlıkların sayı, yer, yön, süre belgisizlik, işaret ve soru gibi yönlerini belirten sözcüklerdir.

Belirtme sıfatlarını kendi içerisinde şu şekilde bölmölendirik:

- 1-) Sayı Sıfatları
- 2-) İşaret Sıfatlar
- 3-) Belgisiz Sıfatlar
- 4-) Soru Sıfatları

Belirtme sıfatları nesnelerin dış vasıflarını belirten sıfatlardır. Bunlar nesnelerin bünyesinde olan bir vasfı göstermez, sadece nesneye yapışık olmayan dış vasıfları belirtirler (Bilgin,2002:274).

2.2.2.1. Sayı Sıfatları

Sayı sıfatları, isimleri sayıları, bölümleri, parçaları, sıraları bakımından belirten sıfatlardır. Bu işlevlerine göre sayı sıfatları beş grupta incelenir:

- 1-) Asıl Sayı Sıfatları
- 2-) Sıra Sayı Sıfatları
- 3-) Kesir Sayı Sıfatları
- 4-) Topluluk Sayı Sıfatları
- 5-) Üleştirme Sayı Sıfatları

2.2.2.1.1. Asıl Sayı Sıfatları

Asıl sayı sıfatları, varlıkların sayılarını, miktarlarını kesin olarak belirten sıfatlardır. Bir sayı sıfatı dışındaki sayılar, çokluk anlatır. Bunların belirttikleri isimler —genel olarak— çoğul eki almazlar. Ancak **ün salmış** ya da **bilinir varlıklar** anlatılmak istendiği zaman, bunların belirttikleri isimler, çoğul eki alabilirler: **Üç aylar – Üç Silahşorlar – İki ahabap çavuşlar – Yedi Emirler – Kırk haramiler...** (Ediskun,1985:1355).

- ❖ ...bakır küllükte bitmeden söndürülmüş **iki sigara**, tepside çaydanlık, süzgülü, çay bardağı, kaşık, küçük bir tabakta **beş şeker** (**altı şeker** koymuştu o gece **bir çay** içebilir miyim acaba demişti... (s.7)
- ❖ Merdivenleri çıkarken ikinci kattaki **iki yataklı odada** bir adam horluyordu. Üçüncü katta sofanın ışığını söndürdü; 6 numaranın kapısı önünde durdu, içeriyi dinledi; ses yoktu. (s.10)
- ❖ **Üç mermer basamakla** çıkılan dış kapı iki kanatlı, yarıdan yukarısı camlı, demir parmaklıklı, kapının iki yanındaki **iki büyük pencere** de parmaklıklı; öteki katların pencerelerinde parmaklık yok. (s.11)
- ❖ İkinci kata çıkınca solda **tek yataklı** ve **üç yataklı iki oda**, sağda ayakyolu, **iki ve üç yataklı iki oda**. (s.12)
- ❖ Ağır cezadaki duruşmasına gelmiş **dört adam** kalıyormuş; akşam yemeğinden dönünce sırayla Ahmet Efendi'nin elini sıkıp 'Ömrü uzun olsun' demişler. (s.13)
- ❖ Bu **yedi aylık** doğuş anasının, babasının sağlığında ara sıra başına kakılırdı. (s.13)
- ❖ Evindeymiş ebe, çabuk gelmişler; sağdaki odanın yatağına yatırmışlar. 'Vaktime **iki ay** var; gene mi düşecek ebe hanım?' demiş anası. (s.14)
- ❖ Gene o yaz anası öldü. Ortaokula göndermedi babası; askere gidinceye değin **sekiz yıl** birlikte çekip çevirdiler oteli. (s.14)
- ❖ 'Dayına vereyim mi paranı?' 'Ver ya, ver.' Kuruşu kuruşuna hesap isterdi adam. **'Beş metre pazen**, diktirmesi... (s.15)
- ❖ 'Yün hırka da neymiş, pamuklusunu getirdiydi ya köyden.' **Altı yıldır** görünmüyor. (s.15)
- ❖ Gene de, babasının döneminde (otuz yılda) **bir havlu** çalındığı halde Zebercet 'in döneminde (**on yılda**) **dokuz havlu** ile **iki çift terlik** çalındı. (s.17)

- ❖ Her sayfada l'den 9'a numaralı, odadaki yatak sayısına göre bölünmüş **iki günlük yer** vardı. Perşembe'ye döndü. **On iki kişi** yazılıydı; gecikmeli Ankara treniyle gelen kadının kaldığı oda boş görünüyordu. (s.18)
- ❖ BENİM yazılı şişkin zarftan **iki beş yüzlük** aldı; kasayı kapadı, kilitledi, anahtarı iç cebine koyup cüzdanını çıkardı... (s.20)
- ❖ Kimi zaman **beş-altı kişilik** gezici tiyatro toplulukları kalırdı otelde **bir geceliğine**; oyundan sonra bir süre burada otururlar, işlerinden, paradan söze derler, tartışırlar, sigara içerlerdi. (s.24)
- ❖ **Beş yıl** önce Faruk Bey yatak ücretleriyle birlikte ortalıkçı kadınla onun aylıklarım da artırdığını söyleyince utanmış, yere bakmıştı. (s.36)
- ❖ **Yedi gün; yüz beş lira** ediyor. Arka cebinden çıkardığı paralardan **yüz yirmi lira** ayırdı; masaya bıraktı. Ötekileri cebine koydu; valizini aldı. (s.38)
- ❖ Yukarıda, kubbelerin ardında büyücek, düzgün bir alanın iki yanında tellere asılı **beş-altı ampul** yanıyordu. (s.48)
- ❖ Kasımın üçü cumartesiymiş geçen yıl; **sekiz kişi** kalmış o gece. (s.61)
- ❖ Kapının solundaki, o gece yelegeği **altı düğmeli** adamın oturduğu masaya gidip yüzü sokağa doğru oturdu. (s.87)
- ❖ **On lira** alırım, şimdi. (s.92)
- ❖ Öteki ata Semra Hanım binmiş; **altı yaşındaki** küçük kızını tergisine, oğlunu kucığına almış. (s.97)
- ❖ **Dokuz- on altına bir çift güvercin** aldığı olurmuş. (s.101)
- ❖ **Bin dokuz yüz otuzlarda**, buğdayın **bir kuruşa**, çekirdeksiz kuru üzümün **üç kuruşa** düştüğü, belki biraz yükselir diye bekletilen üst üste yığılı yassılmış üzüm çuvallarında sıçanların geçitler... (s.102)

2.2.2.1.2. Sıra Sayı Sıfatları

Varlıkları/ olayları; zaman içerisindeki oluş, duruş sıralanışlarına göre belirten sıfatlardır. Asıl sayı sıfatlarına “-ıncı / -inci / -uncu / -üncü” eki getirilerek elde edilirler ve sayı sıfatlarından türetilmelerine rağmen sayı ve miktar değil derece belirtirler (Güneş,2009: 188).

- ❖ Askıdan anahtarı alıp uzattı: 'iki numara, **ikinci katta**, merdiveni çıkınca solda.' Üç gündür öğle sonları, geceleri salonun köşesinde oturup gazete, kitap okuyordu adam; sigara içiyordu. (s.9)

- ❖ **Üçüncü katta** sofanın ışığını söndürdü; 6 numaranın kapısı önünde durdu, içeriyi dinledi; ses yoktu. (s.10)
- ❖ **İkinci kata** çıkınca solda tek yataklı ve üç yataklı iki oda, sağda ayakyolu, iki ve üç yataklı iki oda. (s.12)
- ❖ **İkinci olasılık** daha akla yakındır. Ana karnındaki dölütten doğmuş-büyümüş bir insan davranışı beklemek saçmadır; ama ilerlemiş yaşta... (s.13)
- ❖ Zebercet 'in döneminde **ikinci kedi**. Üç yıl önce babasıyla kasabadaki eski anıtları görmeye geldiklerinde iki gece otelde kalan, çantasında hep birkaç... (s.16)
- ❖ Buraya geldikten az sonra Rüstem Beyle tanışmışlar **üçüncü kızının** nüfus kâğıdı çıkarılırken. (s.29)
- ❖ Az önce **ikinci çayını** içerken dibinde bir yudumluk çay bıraktığı bardağı aldı; odaya götürüp kırılan bardağın yerine koydu. (s.38)
- ❖ **Beşinci geceydi**. Yatakta dizleri üstüne kalkıp havluyu ovuş- turdu; kuru yeriyle önündeki, karnındaki yapışkan ıslaklığı iyice sildi; karyola demirine astı. (s.42)
- ❖ **On üçüncü geceydi**; bu sıralar çalınmıştı kapı o gece. Kahverengi paltosunun önü açık... (s.52)
- ❖ Babasıyla eski anıtları görmeye gelen uzun boylu genç kız **ikinci gece** çay içerken bisikletini özlediğini söylemişti. (s.87)
- ❖ Uyandığından beri sokaktan geçen **ikinci araçtı** bu. Başını çevirip baktı. Perdenin köşesindeki ışık üçgeni yoktu. (s.99)
- ❖ Rüstem Bey doğan oğullarına onun adını verir miydi? Faruk öldükten on yıl sonra doğan **üçüncü oğullarına** da onun adını koyduklarında bu adın ölüm getirdiğini söylemişler... (s.105)

İlk ve son gibi kelimeler de bir adın önüne geldiği zaman sıra sayı sıfatı işlevi kazanarak görev üstlenirler:

- ❖ **İlk zamanlar** bir sabah merdivenleri silerken üçüncü kattan inen yaşlı bir köylüye sordu; 'Sindelli'yi bilir min dayı?' (s.15)
- ❖ Oysa otelde hırsızlığın artışının nedenleri öfkeye kapılmadan düşünülebilir:
- ❖ **a) Son yıllarda** ülkede hırsızlar çoğalmış olabilir.
- ❖ Sağdaki **ilk kapı** ayakyoludur. Kapınızı kilitlemeyin; gerekirse birine veririm boş yatağı. (s.25)

- ❖ **İlk aylar** hep en kötü, uykuyu bölen saatlarda kaldırırlardı nöbete; yakınmıyordu o, ama çavuşlara bağırırmıştı Halil Onbaşı. (s.27)
- ❖ **Son günlerde** yatmayı düşünmediği ortalıkçı kadınla düşünde yatışı tuhaftı. (s.34)
- ❖ Büyük bakır küllük boştu. **Son gece** miydi bu? İçinde doğulmuş, yaşanmış, ölmüş eski konak hazırды. (s.40)

2.2.2.1.3. Kesir Sayı Sıfatları

Sayıları kesirli olarak ifade eden sıfatlardır. Kesirli sayı sıfatlarında genellikle büyük sayı bulunma hâlinde, küçük sayı ise yalın hâlde bulunur.

Yüzde beş

Onda iki

Sözlük anlamı itibariyle oran belirten “buçuk, yarım, tam, çeyrek” gibi kelimeleri de kesir sayı sıfatı olarak kabul etmek gerekir. Taranan roman metni içerisinde bu sıfat türünün kullanımına rastlanmadığı için örnek verilememiştir.

2.2.2.1.4. Topluluk Sayı Sıfatları

Aynı batında bulunan varlıkları toplu hâlde belirten sıfatlardır. Bunlar, bazı asıl sayı sıfatlarına “-z” eki getirilerek oluşturulurlar. “Yedi”den sonraki sayılara topluluk ifadesi kazandırılmaz (Güneş,2009:190).

Beşiz kızlar

Anayurt Oteli adlı eserde bu sıfat türünün örneği tespit edilememiştir.

2.2.2.1.5. Üleştirme Sayı Sıfatları

Asıl sayı sıfatlarına -(ş)Ar ekinin eklenmesiyle yapılan, üleştirme paylaşırma bildiren sıfatlardır. İncelenen eserde rastlanan az sayıdaki örnek aşağıda gösterilmiştir:

- ❖ Merdiven altında avluya açılan camlı kapı; salonda dört köşe iki alca’ masa, çevrelerinde kara meşin kaplı **dörder koltuk**; tavandan sarkan kurşun boruların ucunda iki abajur; sağ duvarda... (s.14)
- ❖ Enver Paşa'nın Sarıkamış saldırısında kaldı. Üçümüz de evliydik Seferberlikte; aramız **ikişer yaştı**. (s.78)

2.2.2.2. İşaret Sıfatları

Varlıkları işaret ederek, göstererek belirten sıfatlara işaret sıfatları denir. Türkçede “bu, şu, o” olmak üzere üç tane işaret sıfatı bulunmaktadır.

Bu, şu, o kelimeleri kullanım yeri ve şekline göre bazen sıfat bazen de zamir olarak kullanılabilir. Sıfat olarak kullanırken bu üç kelimenin yalın hâlde bulunması şarttır. Bunlar ek aldığı andan itibaren zamir olur.

İsimden önce “hangi” soru sıfatını sorduğumuzda alınan yanıt bize işaret sıfatını göstermektedir.

2.2.2.2.1. Bu

“ Bu” sıfatı yakındaki varlıkları göstermek için kullanılır.

- ❖ Çoğu geceler **bu odaya** girer, kadının yanına uzanırdı. (s.8)
- ❖ Oğlum Zebercet, ben ölünce olur olmaz kimselere vermezsin **bu odayı**. Bir otelde böyle bir oda gerek.' Sırtını kapıdan çekip yürüdü, resmin önünde durdu; bir süre baktı. (s.9)
- ❖ Dün gece küllüğü döküp yanına bıraktığında soracak gibi olmuş, sormamıştı. **Bu gece** sordu. (s.9)
- ❖ **Bu sabah** tıraş olurken bıyığını kesememişti. (s.9)
- ❖ Kasaba (ya da kent) minareleri, ağaçlı, geniş sokaklarıyla **bu dağın eteğinde** yayılır. (s.10)
- ❖ Önünde, kuzeyinde yeşilli sarılı bir ova uzanır; **bu ovadan** yazın ağır ağır, döne döne, kışın yayıla yayıla, bulana bulana bir ırmak akar. (s.10)
- ❖ Paralan **bu bölmedeki**, üstünce OTELİN yazılı zarfa koydu. (s.20)
- ❖ Çoğu iki kadın olurdu **bu topluluklarda**. (s.24)
- ❖ On üçüncü geceydi; **bu sıralar** çalınmıştı kapı o gece. (s.52)
- ❖ Belki **bu kadın** da uzun, sıcak günlerde zenci kızların biriyle ya da ikisiyle... (s.53)
- ❖ **Bu ağırbaşlı, sabırlı hayvanın** böyle yabanlaşması şaşılacak şeydi. (s.59)
- ❖ Yatan olmasa bile iki haftada bir silinirdi **bu oda**... (s.60)

- ❖ Dışarıdan dönüşlerinde otele girince de duyardı **bu kokuyu**. (s.63)
- ❖ **Bu sabah** bir genelge geldi Ankara'dan; birini arıyorlar. Elli yaşlarında, orta boylu, topluca, kalın kaşlı, yeşil gözlü bir adam kaldı mı **bu sıralar** otelde? (s.68)
- ❖ — Yürü gidelim; başımız derde girecek **bu bacaksızla**, dedi. (s.66)
- ❖ 'Kim **bu oğlan** nine?' 'Bizim Saide'nin oğlu.' (s.71)

2.2.2.2.2. Şu

“Şu” sıfatı biraz daha uzaktaki varlıkları göstermektedir.

- ❖ Geniş, süslü bir sedire uzanmış, tüller içinde, iri kalçalı, iri memeli bir kadın; iki yanında ellerinde yelpaze yarı çıplak iki zenci kız. 'Çalımına bak **şu sömürgeci kapatmasının**' demişti. (s.9)
- ❖ Babası: Patlama oğlum; **şu külü** alayım. Ananın karnında yedi ay nasıl durdun? (s.13)
- ❖ Ayrıca bu tanıdık berbere gidip tıraş arasında '**Şu bıyığımı** da kesiver' dese bir yığın gereksiz laf dinlemek zorunda kalacaktı. (s.21)
- ❖ Fatihlinin gözlerine benziyordu oğlanın gözleri ama yumuşak bakışlıydı. 'Gel buraya; **şu matarayı** doldur.' (s.46)
- ❖ Geçen hafta daha iyiydi bu, dedi yanındaki oğlan.
- ❖ Refik Çavuş'la Fatihli koğuştaki gece şakasına geldiklerinde terlik çavuşun elindeyken de takardı, sünnetçi kıskacını. Fatihli 'Ver **şu terliği** bana' demişti. (s.50)
- ❖ Elinde kâğıtlarla karşıdan gelen bir polis sordu;
- ❖ Ha, **şu odaya** götür. (s.68)
- ❖ Mahmut Görgün. Adı bu değil ama başka nüfus kâğıdı vermiştir. 18 Ekim cuma. Tamam. Ne yapardı burda?
- ❖ **Şu koltukta** otururdu çoğu. Gazete okurdu; her gün bir yığın gazete. (s.68)

2.2.2.2.3. O

Uzakta bulunan (o an için) görülmeyen varlığı işaret eder (Güneş,2009:187).

- ❖ **O gece** otelde ilçelerin birinden bir yakınlarının Ağır cezadaki duruşmasına gelmiş dört adam kalıyormuş; akşam yem eğinden dönünce sırayla Ahmet Efendi'nin elini sıkıp 'Ömrü uzun olsun' demişler. (s.13)
- ❖ Gene **o yaz** anası öldü. Ortaokula göndermedi babası; askere gidinceye değin sekiz yıl birlikte çekip çevirdiler oteli. (s.14)
- ❖ **O akşam** telgrafı alan Rüstem Bey ertesi sabah geldi. Baş sağlığı diledi, birikmiş hesabı aldı, giderken "Otel sana teslim; bir de kadın al buraya" dedi. (s.14)
- ❖ Askerliğini yaptığı uzak kentin genelevindeki **o uzun boylu kadını** görüyordu düşlerinde; ikisi birbirine karışıyordu. (s.15)
- ❖ **O sabah** kadının odasına girip çıktıktan bir süre sonra paraları çekmecedan kasaya aktarırken almıştı bunu. Beşliği ikiye katlayıp gene üst cebine koydu. (s.20)
- ❖ Böylece perşembe gecesi gecikmeli Ankara treniyle gelen kadının **o odada** yattığı belgelenmeden kaldı. Kaç gündür kafa yorması boşunaydı; aslında her kadın adı onun adı olabilirdi; ama bunu kendisinin söylemesi gerekti. (s.30)
- ❖ Bu odada kaldı **o gece**; ertesi sabah gitti. Emekli Subay sol eliyle tutuyordu kitabı, sağ elinde sigarası vardı. (s.35)
- ❖ Gene **o içkili yerde** genç adam dört kişiyle dövüşüyordu. Birinin suratına bir yumruk attı; yanlamasına bir masanın üstüne yıkıldı adam, çökertti. (s.52)
- ❖ On sekiz gün vardı daha. Dedesi (Haşim Bey) üçüncü kattaki **o odaya** kapatılınca beş gün dayanabilmiş. 'Koskoca adam eriyiverdi sanki; sesi soluğu çıkmazdı. (s.97)
- ❖ Daha **o gün** kısa bir törenden sonra çile doldurmaya girmiş tekkenin taş odalarından birine. (s.100)

Asıl işaret sıfatları **bu** kalem, **şu** ev, **o** çocuktaki **bu**, **şu**, **o**'dur. **Öteki** ev, **beriki** bina, **öbür** köy 'deki **öteki**, **beriki**, **öbür** kelimeleri ise işaret anlamlı sıfatlardır. **Öteki (beriki)** masa'daki **öteki**, **beriki**, masayı bir yere bağlı olarak işaret eden; **böyle (öyle, şöyle)** masadaki **böyle**, **öyle**, **şöyle** ise masayı bir biçime bağlı olarak işaret eden sıfatlardır (Ediskun,1985:134).

- ❖ Yorgan kıpırtısızdı; **beriki ucunda** iri ayakları dışardaydı, tabanları karamsı.(s.8)

- ❖ Oğlum Zebercet, ben ölünce olur olmaz kimselere vermezsin bu odayı. Bir otelde **böyle bir oda** gerek.' Sırtını kapıdan çekip yürüdü, resmin önünde durdu; bir süre baktı. (s.9)
- ❖ Ana karnındaki dölütten doğmuş-büyümüş bir insan davranışı beklemek saçmadır; âmâ ilerlemiş yaşta, kırk dört yaşında gebe kalan bir kadın **böyle bir sabırsızlığa** kapılabilir; üstelik bu kadın bundan önce biri iki, biri iki buçuk, biri üç aylık üç çocuk düşürmüştü. (13-14)
- ❖ Anası 'Sıcak gecelerde karı-koca gizlice ırmak kıyısına giderler sabaha karşı gelirlerdi kuleye' dediğine göre karanlıkta pencere önünde oturup bekliyordu demek Rüstem abisini mi? **Böyle gecelerde** Faruk da çıkarmış kuleden gizlice; ama onlardan çok önce dönermiş.
- ❖ **Öteki horoz** son gücüyle iki kanat vurunca yıkıldı; boynunu uzattı, kalkmadı. (s.49)
- ❖ Başını sallayıp yürüdü; **öteki odanın** kapısını aralarken içeriye dalan kedinin ardından girdi. (s.59)
- ❖ Anası gördüklerini, duyduklarını anlatırken arada yalan söylemiş ya da abartmış olabilirdi elbet. Üstelik hiç söz etmemiştii **böyle bir ilişkiden**. (s.105)

2.2.2.3.Belgisiz Sıfatlar

Adları belirten fakat ad açısından belgisizlik, müphemiyet taşıyan sıfatlara belgisiz sıfat denmektedir. “ Bazı, kimi, bütün, tüm, belli başı, az , az buçuk, fazla, her, hiç, hiçbir, nice” vb. kelimeler belgisiz sıfatlara örnektir. Sıfatlar bakımından incelediğimiz Anayurt Oteli adlı romanda bu sözcük türünün birçok örneği kullanım açısından tespit edilebilmiştir. Seçilen örneklerden kimi şöyledir:

- ❖ ... teşekkür çay için de valizini aldı gitti] gideli kapısı hep kapalıydı, kilitli, anahtarı cebinde; yalnız **bütün gün** bekledikten, dışarıdakiler döndükten... (s.7)
- ❖ Kadının baktığı işte bu yüzdü o gece [çay tepsisini bırakıp çıktıktan, dış kapıyı bir daha kilitleyip demirledikten sonra çalar saati **her sabah** altıda uyandığı halde altıya kurdu; ışığı söndürdü... (s.8)
- ❖ **Çoğu geceler** bu odaya girer, kadının yanına uzanırdı. (s.8)

- ❖ **Her gece** yatmadan ayaklarını yıkardı. Kalktı, ayaklarını yıkayıp döndü; **bir süre** yatağın kıyısında oturdu. (s.8)
- ❖ Çoğu dağa kaçtı; **bütün gün bütün gece** aşağıdaki büyük yangını seyretti. (s.10)
- ❖ O zamanlar kasabanın ileri gelenlerinin doğan çocukları, ölen yakınları için tarihler düşürüp **birkaç kuruş** kazanan bir yerli ozan... (s.11)
- ❖ Üç yıl önce babasıyla kasabadaki eski anıtları görmeye geldiklerinde iki gece otelde kalan, çantasında hep **birkaç atkestanesi** bulunan... (s.16)
- ❖ **Kimi geceler** birbirini tanım ayan üç kişinin aynı odada yattığı olurdu. (s.26)
- ❖ Yeryüzünde erkeğiyle böyle konuşan **başka kadınlar** da vardı elbet. Sigara paketini almak için elini sağ cebine soktu yanlışlıkla. (s.29)
- ❖ 'Özür dilerim, tedirgin ettik sizi' dedi adam; oğlana döndü: 'İstersen **başka odaya** geçeyim ben.' 'Hayır, geçme.' Kapının önündekiler sessizdiler. (s.33)
- ❖ O sıralar **her gece** 1 numaradan başka **bütün odalar** dolu olurdu. (s.33)
- ❖ **Çoğu zaman** başını sallayarak, elini saçlarından geçirerek ya da 'Eee, yeter artık' diyerek kafasından kovamıyordu bunları. (s.34)
- ❖ Çarşamba gecesı **başka bir erkekle** gelmişti kadın. Kalkıp deftere baktı. (s.40)
- ❖ Kadın duruyordu. **Birkaç günde** yaşlanmıştı sanki. (s.44)
- ❖ Dışarıdakilerden **birkaç kişi** ayakta çay içiyordu. Masalardan ikisinin üstünde karalı kırmızılı kısa tüylü, uzunca kaim bacaklı, uzun boyunlu ufarak iki horoz vardı. (s.47)
- ❖ Arabacı koşmuş; merdiven ortasında devrili masanın (bu mu) yanından dolaşıp kollarını uzatmış oğlana; **birkaç karasinek** kalkmış ayakkabılarından. (s.54)
- ❖ Buz gibi oldu **her yanı**; dizleri üstüne doğruldu. Kadının gözleri kapalıydı. (s.58)
- ❖ **Kimi geceler** kadının üstündeyken yatağın altında muşambayı hatır hatır tırmalardı. (s.57)
- ❖ Adliye'nin önünde **birkaç yolcu** indirmiş ağır ağır kalkan bir otobüsün yarı açık arka kapısındaki oğlan 'İzmir, İzmir, İzmir'i diye bağırıyordu; otobüs hızlanınca kapıyı çekti.(s.64)
- ❖ Şaşılacak şeydi yıllardır gerek babasının gerekse onun önemle, aksatmadan **her hafta** polise gönderdikleri kâğıtların orada **bir yerlere** atılması. (s.68)
- ❖ Adı bu değil ama **başka nüfus kâğıdı** vermiştir. 18 Ekim cuma. Tamam. Ne yapardı burda? (s.68)

Bir sayı adı, bir adın önünde sayı sıfatı olarak da belirsiz sıfat olarak da kullanılır. Yalnız *bir, sayı* sıfatı olarak kullanıldığında vurguludur. (bir kalem, bir fotoğraf, bir ev gibi). Belirsiz sıfat olduğunda vurgusuzdur; “ herhangi bir “ anlamı verir. Bu farkı cümledeki anlam yapısı da ortaya koyabilir (Korkmaz,2009:396).

- ❖ Eskiden **birgün** babası bitpazarından alıp getirmiş, buraya asmıştı. 'Oğlum Zebercet, ben ölünce olur olmaz kimselere vermezsın bu odayı. **Bir otelde** böyle bir oda gerek.' Sırtını kapıdan çekip yürüdü, resmin önünde durdu; **bir süre** baktı. (s.9)
- ❖ **Bir zamanlar** kasabanın ileri gelenlerinin doğan çocukları, ölen yakınları için tarihler düşürüp birkaç kuruş kazanan **bir yerli ozan**, konak yapıldığında... (s.11)
- ❖ Zebercet buraya geçmedi; **bir zamanlar** boş kaldıkça kiralık kitap okuduğu, lise avlusunda beden eğitimi yapan kızları düşünüp abaza çektiği eski odasında kaldı. (s.11)
- ❖ Uzak ilçelerin birinden **bir siyasal partinin** yıllık toplantılarına geldiğinde bir-iki gece otelde kalan iriyarı, konuşkan dışçı buna "Zebercet Efendi'nin kürsüsü" der. (s.11-12)
- ❖ Nüfus kâtibiyken **bir arkadaşının** iki altın borcuna karşılık babasına verdiği ağır Omega cep saatını başucundaki sandığın üstünden alıp pencereye tuttu: altıya çeyrekvar. (s.17)
- ❖ Avukat elindeki kâğıtları çantasına koyup başka birini çıkarıyor **bütün olasılıkları** olanakları önceden düşünmek yararlıdır (s.95)
- ❖ Aşevinin yanındaki kahvenin radyosunda kalın sesli bir erkeğin bağıra bağıra söylediği,
çoğu sözleri pek anlaşılmayan bir türküdeni.(s.95)
- ❖ **Kimi günler** onlarla gitmek istemezdi de küçük kaynım yarışta geçilmekten korkuyor diye kışkırtırdı. (s.103)
- ❖ ...uzun süre kullandıktan sonra biraz çeyiz verip yoksul bir yakınlarıyla ya da bir başkasıyla everdikleri genç beslemelerin.... (s.107)

2.2.2.4.Soru Sıfatları

Soru sıfatları adları soru yönünden belirten sözcüklerdir. Türkiye Türkçesinde, tüm soru sözcükleri bir adla birlikte kullanılarak, adı belirtebilirler. Adları soru yönünden belirtmeye yarayan soru sözcükleri genellikle *ne, neden, nasıl, kaç, kaçınıcı, kaçır, hangi gibi* sözcükler ve başkaları olabilir (Atabay,1983:81).

- ❖ Köyden mi? **Hangi bey?** (s.64)
- ❖ **Hangi ambarın?** (s.72)
- ❖ Erkeklerinin baltalarla, bıçkılarla devirdiği, budadığı, kabuklarını soyduğu, gölgede kurutulmuş kocaman çam kütüklerinden kim bilir **hangi dağın**, belki de Sabuncubeli ormanlarının... (s.108)

3.BÖLÜM: SIFATLARDA İŞLEV KAYMALARI

Türkçe, Ural-Altay Dil Ailesine mensup, sondan eklemelidir. Yüzyıllar boyunca geniş bir coğrafyaya yayılmış, köklü bir dildir. Dil, bir toplumda insanların iletişimini sağlayan en önemli araçtır. Dili kullanmayan bir toplum düşünülemez. Ulusların kendi aralarında kültürünü nesilden nesle aktarmaları, ulusun milli beraberlik bütünü dil sayesinde olur.

Dil; dinamik, yaşayan ve değişme gösteren bir varlıktır. Bu değişim ve gelişmeler sözcüğün yapısında olabildiği gibi, sözcüğün anlamına göre de olabilir. Bu duruma bağlı olarak dilde, bize anlam zenginliği katan sıfatlarımız; başka türden sözcüklerin yerine geçerek görev ve anlam bakımından onlar gibi kullanılır.

Türkçede bütün sözcük köklerinin ad ve eylem olarak iki ana öbeğe ayrılabilceğini belirtmekte; "nominal" kavramının çok yönlü olduğunu, ad soyundan bir sözcüğün Türkçede ne ad, ne de sıfat sayılabileceğini, buna karşılık her ikisi de olabileceğini söylemekte, bu durumun başka dillerle (örneğin Almanca) karşılaştırılamayacağını ileri sürmektedir'. Aynı durumu belirleyen A. DİLÂÇAR da Türkçede bir sözcüğün dört-beş türlü görev yüklenebildiğini belirttikten sonra, örneğin ara sözcüğünün hem ad, hem önad, hem ilgeç, hem belirteç, hem de eylem olarak kullanılışına örnek gösterir(Aksan,2007:42-43).

Sözcük Türlerinde Konuşmada ve yazıda, ad soyundan sözcüklerin görev ve kullanım bakımından birbirleriyle geçişme durumunda bulundukları, görevlerinden kaydıkları görülür denmektedir(Atabay,1983:25).

Örneğin:

“**İnsanca** davranış” burada insanca kelimesi sıfattır. “Benimle insanca konuşmuyorsun.” Cümlesinde ise insanca zarftır. Bu örnekte tür olarak yer değiştirdi. Bir bakıma işlev değişmesi yaşandı.

Sıfatlar, ad, belirteç(zarf) ve fiil olmak üzere üç şekilde işlev değiştirebilir.

1.1. Adlaşmış Sıfat

Türkçede sıfatlar, zamirler, zarflar ve edatlar görev sorumluluğu alan kelimelerdir. Bazı sıfat takımında isim kısmı bazen düşer, sıfat ad görevini üstlenir. Böylece sıfat olmaktan çıkıp ad olarak yer almıştır. Her sıfat ad olarak kullanılabilir.

Nesnelerin kendilerinin adları asıl isimlerdir. Sıfatlar ise nesnelerin kendilerinin değil vasıflarının adlarıdır. Eğer nesne birçok vasfı olan bir nesne değil de yalnız vasıftan ibaretse o takdirde sıfat nesnenin ismi olur. Meselâ yeşil otun, yaprağın bir vasfının adı, yani otun yaprağın bir sıfatıdır. Fakat tek başına bir rengin asıl ismidir. Demek ki sıfatlar asıl isimleri başka olan nesnelerin bir vasfını belirttikleri zaman sıfat, tek vasıftan ibaret olan nesneleri karşıladıkları zaman isimdirler(Ergin,1989:232).

Örneğin:

“**Genç** adam” genç kelimesi burada sıfattır.

Duvarın dibindeki genç ona bakıyordu.(s46)

Genç sözcüklerinin iki örnekte de yazılışları aynıdır. İkinci cümlede genç sözcüğü ad görevini üstlenmiştir.

- ❖ Az ötesinde durmuştu araba. Sürücü başını salladı; gülümsedi.(s.22)
- ❖ Kestaneci küçük, askılı terazide kestaneleri çekti.(s.89)

Eserden verilen örnekler, ismi düşerek adlaşan kelimelerdir.

3.2. Sıfatın Belirteçlere(Zarf) Kayması

Fiillerin ya da fiilimsilerin, sıfatların, zarfların anlamlarını **zaman, yer ve yön, durum, nicelik, soru** kavramlarıyla belirten ya da kısip sınırlayan kelimelere zarf denir(Ediskun,1985:273).

Aşağı in, bugün geldi, hızla koştu, içeri gir

Sıfatlar, bir cümlede yüklemi yapı bakımından fiilin olan cümlelere gelerek belirteç görevi üstlenir.

Örneğin:

“Çok para” çok kelimesinin görevi burada sıfattır.

- ❖ Üç ay geçmemiş geri getirmiş adam, 'Çok uyuyor bu' demiş.(s.14)

Eserden aldığımız cümlede çok kelimesi belirteç görevine kaymıştır.

- ❖ Merdivenleri ağır ağır çıktı; ortalıkçı kadının odasına girdi, ışığı yaktı.(s.15)
- ❖ Kedi duvar dibinden hızla geçip sandığın üstünden pencereye atladı; camları tırmaladı; dönüp pustu, acı acı miyavladı.(s.59)
- ❖ Arkasındaki iki adamın konuşmalarını kesik kesik duyuyordu; 'İlk üç haftası... (s.87)

Aynı iki sıfatın tekrarı ile oluşan birleşik sıfatlar, belirteç görevinde kullanılabilir.

- ❖ Her gün tıraş oluyordu. Çıkınca dış kapıyı yavaşça kapadı.(s.20)

Hâl zarfları, varlıklarla ilgili hali belirterek fiili açıkladıkları, niteleme sıfatlarıysa yine varlıkta yer eden özellikleri ifade ettikleri için aralarında sürekli bir görev çekişmesi yaşanmaktadır. Birçok hal zarfı niteleme göreviyle kullanıldığı gibi, birçok niteleme sıfatı da hal zarfı olarak kullanılır(Güneş,2009:202).

3.3. Sıfatın Fiile Kayması

Fiil, öznenin yaptığı ve ya etkilendiği işi, hareketi, durumu, oluşu kip ve şahıs eklerini de alarak belirten sözcüklerdir.

Türkçe, yapısı bakımından sondan eklemeli dil olduğu için sıfat olan sözcüklere, kip ve şahıs eki eklendiği zaman fiil olur.

Örneğin:

“**Güzel** araba” güzel kelimesinin işlevi burada sıfattır.

“Arabayı güzelleştirdim.” Cümlesinde güzel sözcüğü sıfat anlamından çıkarak bir eyleme dönüştüğü görülmüştür.

Kibar Kibar-laş-mak

Beyaz Beyaz-laş-mak

Düz Düz-leş-mek

Yukarıdaki örnekler gibi pek çok çeşit karşımıza çıkmaktadır. Sıfat + Addan fiil yapan ek + Mastar eki şeklinde bir sıfat bir eyleme kayabilmektedir.

SONUÇ

Türkçe gibi eklemeli dillerde söz varlığı Hint-Avrupa dillerine göre sayıca daha kısıtlıdır. Fakat Türkçede bir kelimenin bağlam içerisinde kazandığı anlam ve yerine getirdiği işlevler bu dillerle kıyaslanmayacak kadar daha geniştir. İşlevsel dilbilim yaklaşımının sıfat konusu ile sınırlandırdığımız tezde sadece Anayurt Oteli üzerinden belirlediğimiz örnekler bu savımızı kanıtlar niteliktedir. Özellikle niteleme sıfatlarının değişik bağlamlar içerisinde anlam katmanlarını genişlettiğini elde ettiğimiz verilerle gözlemleme fırsatı bulduk.

Edebiyat eserleri içinde var olan toplumun fikirlerini, yaşamlarını, duygu ve düşüncelerinden beslenir. Yusuf Atılgan, eserlerinde özgün karakterler oluşturarak onları Türk Edebiyatının şahıs kadrosuna eklemeyi başarmıştır. Bireyin ruhsal tahlilini yapıtlarında son derece başarılı bir şekilde aktarmıştır.

Yusuf Atılgan Anayurt Oteli adlı bu romanda yalnızlaşan ve günden güne psikolojik durumu bozulan bir dramı işlemiştir. Yusuf Atılgan bu romanında ve diğer romanlarında kişileri toplumsal ilişkileri bozuk bir karakter olarak gösterir.

Zebercet adlı roman karakterini şizofrenik bir yapıda karşımıza çıkarır. Romanda ölüm ve öldürme eylemlerini soğukkanlı bir şekilde gerçekleştirdiğini gözler önüne serer. Yazar, bilinç akışı tekniğine sıkça başvurarak karakterin iç dünyasında meydana gelen çalkantıları okuyucuya sunmuştur.

Karakterin erken doğumu ile alay edilmesi çocukluğundan itibaren onu diğer insanlardan soyutlayan bir durum olmuştur. Zebercet, kendi isteği doğrultusunda toplumdan kaçan, kendini otele hapseden ve gerekmedikçe dışarı çıkmayan biridir. Roman anlatısının bu şekilde gelişmesiyle birlikte romanda kullanılan sıfatlar roman içerisinde daha açık ve net bir anlatımı sağlamaktadır.

İncelemeye geçmeden önce literatürü tarayarak Türkçenin gramerinde sıfat ve sıfat türünün üzerine yapılmış olan tanımları, tartışmaları inceleyerek değerlendirdik. Sıfat üzerine Türk Dili araştırmacılarının çoğunlukla morfolojik yaklaşım sergilediğini, buna bağlı olarak sıfatın söz diziminden soyutlaşarak tanımlamaya çalıştığını gördük. Oysa Türkçenin söz varlığını oluşturan fiilden sonraki ana kümede bulunan adlar ancak bağlam içerisinde alt türlere ayrılabilen; isim, sıfat veya zamir işlevi kazanabilmektedir. Bizde tezimizde bu tür geleneksel yaklaşımı izlemek yerine bir roman anlatısını inceleyerek sıfatın söz dizimsel bağlamda kalındıklarını işlevlerini veriler doğrultusunda ortaya koyduk.

Önce sıfatların yapı yönüne bakma yolunu seçtik. Basit sıfatları yapısal modele göre analiz ederken onları meydana getiren ses yapılanmalarına baktık. Türemiş sıfatları incelerken yine yapısal dilbilimden hareket ederek taranan eserde en işlek yapım eklerini sıraladık. Bu eklerle türemiş sıfatlarda ekin anlam oluşumu üzerinde fonksiyonlarını Anayurt Oteli'nden örneklerle destekledik. Türkçede en yaygın kullanılan sıfat türetim eki +II belirlediğimiz fişlerde en uygun örneği oluşturmaktadır. İlişkinlik, eşyaya sahip olma açısından niteleme, vasfı gösterme, fizikî durumu bildirme vb. gibi türetimlerde ekin örneklerini sıraladık.

Genellikle isimden isim yapmak için kullanılan +IIk eki eklendiği isme ait olma veya özgülük anlamı katarak sıfatlar türetmiş böylece isimden isim türetimi yanında isimden sıfat türetebileceğini de fişler aracılığıyla göstermemizi sağlamıştır. Meslek adı yapan +cI, olumsuzluk bildiren +sIz, küçültme bildiren +cIk gibi yine addan ad yapan birçok eki sıfat türetmesiyle de örneklerine rastlıyoruz. Fiilen sıfat türeten yapım ekleri dışında sıfat-fiil eklerinde ek kalıplaşmasına uğrayarak yapım eki gibi görev üstlendiğini bunun sonucunda kalıplaşmış sıfatlar oluşturduğunu gördük. +mIş, +DIk,

+An, ve +mAz en işlek kalıcı sıfatlar yapan fiilimsi ekleridir.

Birleşik sıfatlar; kaynamış birleşik ve isim tamlaması yahut sıfat tamlaması örneğindedir. Bu tür sıfatların çoğu taradığımız eserde fiziksel özelliklerin betimlenmesi amacıyla kullanılmıştır.

Tezde görevleri bakımından sıfatları geleneksel modelin ana başlıklarına bağlı kalarak ayırdık. Belirtme sıfatları genel olarak işaret sıfatlarının kullanım sıklığıyla karşımıza çıkmıştır. Aynı şekilde asıl sayı sıfatları anlatıda işlevsel olarak işlektir. Oysa kesir ve üleştirme sayı sıfatlarının birkaç âdet örneğine rastlanmış olması diğerlerine kıyasla kullanım sıklıklarını yitirdiklerini gösterir.

Niteleme sıfatları bölümü tezin özgün kısımlarından olup, İşlevsel Dilbilim modeliyle konuya yaklaşılmıştır. André Martinet'in biçimsel yapının söz dizimindeki fonksiyonlarına bakarak bağlam tabanlı yaklaşımı doğrultusunda tür ve görevleri alt başlıklara ayrılarak değerlendirilmiştir. Duyu organlarıyla algılanan nitelikleri bildiren sıfatlar, bir maddenin neden yapıldığını gösterdiğini varıncaya kadar geniş bir alandaki sıfatlar tematik olarak bölümlendirilmiş, Zeynep Korkmaz'ın yapmış olduğu sınıflandırmadan yola çıkılarak tarana romanda örnekleri aranmıştır. Ayrıca Korkmaz'ın sınıflandırılmasında bulunmayan tematik başlıklar aranmış ulaşılabilen örneklere göndermede bulunulmuştur.

Türkçede sıfat konusu çok geniş bir inceleme alanı olduğu için farklı eserlerle ve amaçlarla konu hakkında araştırmalar yapılmasına rağmen niteleme sıfatları bütün yönleriyle henüz değerlendirilememiştir. Bu tez sıfat konusuna işlevsel modelle yaklaşması, sıfatı sadece sözcük düzeyinde değil söz dizimindeki ilişkileriyle değerlendirmeye çalışması bakımından konuya yenilik kazandırmıştır. Sürenin kısıtlı oluşu ve veri kaynağının tek bir edebiyat yapıtıyla sınırlandırılması mevcut bulguların nispeten azlığına yol açmış; ancak yeni yapılacak çalışmalar içinde bir alan açmıştır.

KAYNAKÇA

Aksan, D. (2007). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
Atabay, N. Ve Diğerleri. (1983). *Sözcük Türleri*. Ankara: Olgaç Basımevi.

Atakan, D. (2009). *Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun "Kiralık Konak" Adlı Eserindeki Sıfat Tamlamalarının İncelenmesi (yüksek lisans tezi)*. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Niğde.

Atılğan, Y. (2017). *Anayurt Oteli*. İstanbul:Yapı Kredi

Banguoğlu, T.(2011). *Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

Bıçak, N. (2018). *Orhan Pamuk'un "Kırmızı Saçlı Kadın" Adlı Romanında Niteleme Sıfatları (yüksek lisans tezi)*. İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul.

Bilgin, M.(2006). *Anlamdan Anlatıma Türkçemiz*. Ankara: Anı Yayınları.

Boydar, T.(2016). *Adlaşmış Sıfat Üzerine*. TÜRÜK. Uluslararası Dil Edebiyat ve Halkbilim.

Bozkurt, F. (2000). *Türkiye Türkçesi Dilbilgisi- Anlatım*. Ankara: Hatiboğlu Yayınevi.

Ergin, M. (1989). *Türk Dilbilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.

Ergin, M. (2009). *Türk Dilbilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.

Güler, G. (2010). *Refik Halit Karay'ın Memleket Hikâyeleri'ndeki Niteleme Sıfatları (yüksek lisans tezi)*. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli

Gülsevin, G ve Boz,E. (2006). *Türk Dili ve Kompozisyon I-II*. Konya: Tablet Yayınları.

Güneş, S. (2009). *Türk Dili Bilgisi*. İzmir: Çağlayan A.Ş.

Hatiboğlu, V. (1981). *Türkçenin Ekleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

İlçioğlu, H. (2012). *Sait Fâik Abasıyanık'ın Öykülerinde Niteleme Sıfatları (yüksek lisans tezi)*. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

Karahan, L. (2014). *Türkçede Söz Dizimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

Martinet, A. (1985). *İşlevsel Genel Dilbilim*. Ankara: Birey ve Toplum Yayınları.

Özcan, A. (2005). *Dede Korkut Hikâyeleri'nde Sıfat Tamlamaları (yüksek lisans tezi)*. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın

Uzun, N.E. (2004). *Dilbilgisinin Temel Kavramları*. Ankara: Kebikeç Yayınları

Yüksel, F. (2004). *Türkçede Anlam Türlerine Göre Sıfatlar ve Biçim-Sözdizimsel Özellikleri (yüksek lisans tezi)*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Zülfikar, H. (1995). *Türkçede Ses Yansımaları Kelimeler (İnceleme-Sözlük)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları

ELEKTRONİK KAYNAKÇA

Kerimoğlu, C. (2011). *Takısız Ad Tamlaması Tartışması Ve Tür – Öbek İlişkisi (çevrimiçi)*. Turkish Studies. Erişim: <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423934382.pdf>

Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük

